

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

на тему : «Драйвери фінансової безпеки бізнесу в умовах євроінтеграції»

Виконала: студентка 4-го курсу, групи 401-ЕФ
Спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Гайдамашко М.С

Керівник: д.е.н, професор Онищенко В.О.

Рецензент: к. держ.управ., начальник управління
обслуговування розпорядників коштів та інших
клієнтів ГУДКСУ у Полтавській області

Пилипенко Н.М.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань

Гайдамашко М.С.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі

Гайдамашко М.С.

Полтава 2025

АНОТАЦІЯ

Гайдамашко М.С. Драйвери фінансової безпеки бізнесу в умовах євроінтеграції. Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2025.

Робота містить 89 сторінок, 16 таблиць, 40 рисунків, список літератури із 81 джерела та 4 додатки.

Ключові слова: драйвери, фінансова безпека бізнесу, малий та середній бізнес, євроінтеграція, цифровізація, фінансова стабільність.

Метою роботи є поглиблення теоретичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення фінансової безпеки бізнесу шляхом застосування драйверів в умовах євроінтеграційних процесів.

Об'єктом дослідження є драйвери фінансової безпеки бізнесу в процесі євроінтеграційних змін.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на фінансову безпеку бізнесу в процесі інтеграції України до Європейського Союзу.

У роботі проаналізовано теоретичні підходи до визначення фінансової безпеки бізнесу, ідентифіковано її ключові драйвери та охарактеризовано інституційне забезпечення фінансової безпеки за стандартами ЄС. Оцінено вплив макроекономічних чинників на фінансову безпеку бізнесу в Україні, а також обґрунтовано напрями підвищення фінансової безпеки бізнесу в умовах цифровізації та євроінтеграційних трансформацій. На основі проведеного дослідження сформульовано практичні рекомендації щодо впровадження механізмів забезпечення фінансової безпеки та обґрунтовано напрями підвищення стійкості малого та середнього бізнесу в умовах євроінтеграції.

SUMMARY

Haidamashko M.S. Drivers of financial security of business in the context of European integration. Thesis for the first (bachelor's) level of higher education in the speciality 072 «Finance, Banking and Insurance» – National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Poltava, 2025.

The work contains 88 pages, 16 tables, 40 figures, 81 a list of references and 4 appendices.

Keywords: drivers, financial security of business, small and medium-sized businesses, European integration, digitalisation, financial stability.

The aim of the work is to deepen the theoretical foundations and develop practical recommendations for improving business financial security through the use of drivers in the context of European integration processes.

The object of the study is the drivers of business financial security in the process of European integration changes.

The subject of the study is the theoretical and practical aspects of the influence of external and internal factors on the financial security of business in the process of Ukraine's integration into the European Union.

The impact of macroeconomic factors on business financial security in Ukraine is assessed. In addition to it directions for improving business financial security in the context of digitalisation and European integration transformations are substantiated. Based on the research, practical recommendations for the implementation of financial security mechanisms are formulated. In this research we also substantiated directions for improving the sustainability of small and medium-sized businesses in the context of European integration.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ	6
1.1. Зміст та значення фінансової безпеки бізнесу	6
1.2. Систематизація та характеристика драйверів фінансової безпеки бізнесу	12
1.3. Інституційне забезпечення фінансової безпеки бізнесу: досвід ЄС.....	17
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ІНДИКАТОРІВ ТА ДРАЙВЕРІВ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	24
2.1. Методичні підходи до оцінювання фінансової безпеки бізнесу	24
2.2. Аналіз макроекономічних чинників впливу на фінансову безпеку бізнесу	32
2.3. Оцінювання ключових драйверів фінансової безпеки бізнесу	46
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	59
3.1. Мінімізація ризиків фінансової безпеки бізнесу в умовах євроінтеграційних трансформацій	59
3.2. Стратегічні напрями забезпечення фінансової безпеки бізнесу в умовах цифровізації	69
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ.....	89

				ВР 401-ЕФ 9640410									
	П.І.Б.	Підпис	Дата										
<i>Розроб.</i>	<i>Гайдамашко М.С.</i>			<i>Драйвери фінансової безпеки бізнесу в умовах євроінтеграції</i>									
<i>Перевір.</i>	<i>Онищенко В.О.</i>												
<i>Н. Контр.</i>	<i>Маслій О.А.</i>												
<i>Затверд.</i>	<i>Свистун Л.А.</i>												
				<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 33%;">Літ.</td> <td style="width: 33%;">Арк.</td> <td style="width: 33%;">Акрупів</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="text-align: center;">3</td> <td style="text-align: center;">88</td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: center; font-size: small;"> <i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i> </td> </tr> </table>	Літ.	Арк.	Акрупів		3	88	<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>		
Літ.	Арк.	Акрупів											
	3	88											
<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>													

ВСТУП

Безпечне функціонування бізнесу в умовах глобальних змін є ключовою умовою для забезпечення фінансової стабільності економіки та її швидкого відновлення після кризових періодів. Стрімкий розвиток геополітичних викликів, посилення конкуренції та активний курс України на європейську інтеграцію змушують бізнес не тільки впроваджувати антикризові заходи, а й формувати системний фінансовий підхід, що відповідає загрозам для фінансової безпеки. Розробка методологічної бази для мінімізації загроз фінансовій безпеці бізнесу, особливо в контексті відповідності європейським стандартам, набуває все більшого наукового та практичного значення.

Європейський напрямок розвитку України є не лише політичним, а й вагомим економічним викликом трансформації бізнес-середовища. Він створює як реальні, так і потенційні загрози, пов'язані з необхідністю адаптації до нових правил ведення бізнесу. Рівень впливу цих факторів залежить від галузевих особливостей кожного бізнесу, здатності його до інновацій та готовності відповідати високим стандартам.

Теоретичним і практичним аспектам дослідження фінансової безпеки бізнесу присвячено численні дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких виділяються роботи Е. Альтман, О.І.Барановського, І.О. Бланка, З.С.Варналій, М.М. Єрмошенко, Л.С. Мартюшевої, К.І. Радченка та інших.

Метою роботи є поглиблення теоретичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо підвищення фінансової безпеки бізнесу шляхом застосування ключових драйверів в умовах євроінтеграції.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі завдання:

– дослідити поняття фінансової безпеки бізнесу та її роль у сучасних економічних умовах;

- проаналізувати зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на фінансову безпеку бізнесу;
- оцінити вплив драйверів фінансової безпеки на стійкість бізнесу в Україні;
- проаналізувати європейський досвід забезпечення фінансової безпеки бізнесу;
- обґрунтувати методи та моделі оцінювання рівня фінансової безпеки бізнесу;
- оцінити ключові драйвери фінансової безпеки бізнесу в умовах євроінтеграції;
- оцінити практичні механізми адаптації драйверів з урахуванням європейських стандартів у діяльність українського бізнесу;

Об'єктом дослідження є драйвери фінансової безпеки бізнесу в процесі євроінтеграційних змін.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на фінансову безпеку бізнесу в процесі інтеграції України до Європейського Союзу.

У процесі розв'язання поставлених завдань у дослідженні використовувались такі методи : аналізу та синтезу, статистичного аналізу, порівняльний метод, моніторинг та експертні оцінки, що сприяло дослідженню впливу чинників бізнес-середовища на формування фінансової безпеки бізнесу.

Інформаційною базою для написання роботи є наукові статті, монографії, навчальні посібники, матеріали науково-практичних конференцій, що присвячені дослідженню аспектів впливу драйверів фінансової безпеки бізнесу в умовах євроінтеграції.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

1.1. Зміст та значення фінансової безпеки бізнесу

У сучасних умовах господарювання, позначених економічною нестабільністю та динамічними змінами ринкового середовища, забезпечення безпеки є критично важливим завданням для бізнесу. Безпека, як стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз, формує основу для стабільного функціонування та розвитку суб'єктів господарювання.

У вітчизняній та зарубіжній літературі існують численні інтерпретації поняття «безпека». Відсутність єдиного наукового підходу до її визначення підкреслює складність цього поняття. В економічних джерелах можна знайти кілька трактувань терміну «безпека», серед яких варто виділити такі основні підходи:

- стан, коли немає реальної безпеки;
- відсутність загроз;
- стан захищеності певного об'єкта [1].

Безпека підприємницької діяльності – стан захищеності суб'єкта підприємницької діяльності, його капіталу та корпоративних ресурсів на різних етапах їх функціонування від зовнішніх і внутрішніх загроз, що можуть спричинити негативні наслідки. Вирішення питань безпеки в кожній компанії залежить від специфіки її діяльності, зокрема від того, чи займається вона виробництвом, наданням послуг, чи фінансовою діяльністю [2].

Серед різноманітних загроз, що впливають на суверенітет держави, особливу небезпеку становлять ті, які порушують стабільність економічної системи. Підтримка економічної безпеки вимагає нових стратегічних підходів до розробки принципів функціонування, механізмів забезпечення та системи державного регулювання.

Питання економічної безпеки активно досліджуються в науковому середовищі, оскільки вона є фундаментальною основою стабільного розвитку держави та її суб'єктів господарювання. Різні вчені по-різному трактують сутність цього поняття, акцентуючи увагу на різних його аспектах – від фінансової стабільності до здатності протистояти зовнішнім викликам. Зокрема, значний внесок у розборку теоретичного осмислення економічної безпеки зробив Варналій З.С., який розглядає її як сукупність форм і методів узгодження різних суб'єктів економіки, що дозволяє вирішувати конфлікти з найменшими витратами та з використання найменш руйнівного для економіки способу [2].

Також, вагомий внесок у дослідження проблем економічної безпеки приділяє Власюк О.С., який трактує її як складну поліструктурну наука, яка є наукою про безпеку соціально-економічних систем різних рівнів ієрархії [3].

На рисунку 1.1 представлено систему економічної безпеки бізнесу, що включає основні структурні елементи, кожен з яких виконує важливу функцію.

Рис.1.1. Фінансова безпека в системі економічної безпеки бізнесу

*Складено на основі [4]

Однією з ключових підсистем економічної безпеки є фінансова безпека, яка забезпечує стабільність фінансових потоків, збереження активів і стійкість до ризиків у фінансовій сфері.

У таблиці 1.1 систематизовано основні наукові підходи до визначення поняття «фінансова безпека бізнесу», що відображають різні точки зору дослідників.

Таблиця 1.1

Основні наукові підходи до визначення поняття «фінансова безпека бізнесу»

Автор	Визначення
1	2
Барановський О.І. [5]	Фінансова безпека – це ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; – це стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової та фондової систем, а також системи ціноутворення, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх та зовнішніх негативних впливів, здатністю відвернути зовнішню фінансову експансію, забезпечити фінансову стійкість, ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання
Сабліна Н.В., Кузенко Т.Б., Прохорова В.В. [6]	Фінансова безпека підприємства – це стан найефективнішого використання інформаційних, фінансових показників, ліквідності та платоспроможності, рентабельності капіталу, що перебуває в межах свої граничних значень
Судакова О.І. [7]	Фінансова безпека підприємства – це важлива складова економічної безпеки підприємства, що базується на незалежності, ефективності і конкурентоспроможності фінансів підприємства, яка відображається через систему критеріїв і показників його стану, що характеризують збалансованість фінансів, достатню ліквідність активів і наявність необхідних грошових резервів, фінансову стабільність, ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин
Спіфанов А.О. [8]	Фінансова безпека – це стан підприємства, що забезпечує достатню фінансову незалежність, задовольняє потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширення відтворення.
Пойда-Носик Н.Н. [9]	Фінансова безпека підприємства – складний багаторівневий процес забезпечення захищеності суб'єкта від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх фінансових загроз та формування його фінансової рівноваги в поточній і стратегічній перспективі за рахунок ефективного використання його фінансового потенціалу з метою збільшення ринкової вартості
Могилина Л. А. [10]	Фінансова безпека підприємства – це динамічний фінансовий стан підприємства, що характеризується стабільною захищеністю його пріоритетних фінансових інтересів від ідентифікованих ендегенних і екзогенних загроз та здатністю забезпечувати реалізацію своїх фінансових інтересів, місії і завдань, а також власний розвиток достатніми обсягами фінансових ресурсів

Фінансова безпека бізнесу є багатограним поняттям, яке охоплює як стійкість до зовнішніх і внутрішніх фінансових загроз, так і здатність до забезпечення ефективного функціонування та стратегічного розвитку. У наведених визначеннях різних авторів простежується спільне розуміння фінансової безпеки як стану, що характеризується стабільністю, платоспроможністю, ліквідністю, фінансовою незалежністю та захищеністю фінансових інтересів. Водночас кожен автор акцентує увагу на різних аспектах: одні – на функціонуванні фінансових систем, інші – на використанні фінансового потенціалу, ринковій вартості чи впливі зовнішніх чинників [11].

У процесі забезпечення фінансової безпеки бізнесу важливо чітко виокремити як об'єкти, так і суб'єкти цього процесу. Об'єкти забезпечення безпеки – це всі елементи бізнесу, що підлягають захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз. До них належать активи та матеріальні цінності, керівництво і персонал, бізнес-процеси, перспективні проекти, власні розробки і ноу-хау, а також інформаційні ресурси й репутація компанії.

Для ефективного забезпечення фінансової безпеки бізнесу важливо визначати не лише об'єктів, а й чітко розмежувати відповідальність між суб'єктами, які реалізують функції безпеки. У структурі фінансової безпеки суб'єкти та об'єкти взаємопов'язані: дії суб'єктів безпосередньо спрямовані на захист об'єктів – матеріальних активів, інформації, персоналу та процесів [12].

Суб'єкти забезпечення безпеки – це ті, хто безпосередньо відповідає за реалізацію заходів безпеки. Вони можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми. Зовнішні організації (аутсорсинг) залучаються у разі потреби в спеціалізованих послугах. Внутрішні суб'єкти включають співробітників, у чий посадові обов'язки входить виконання завдань безпеки, працівників, які поєднують ці функції з іншими, керівництво і власників компанії, а також колегіальні дорадчі органи (рис. 1.2) [11].

Рис. 1.2. Об'єкти та суб'єкти забезпечення фінансової безпеки бізнесу

*Складено на основі [11]

Складові фінансової безпеки бізнесу взаємопов'язані між собою та пов'язані впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників середовища. Виділяють такі складові елементи фінансової безпеки бізнесу: бюджетно-податкову, грошово-кредитну, валютну, банківську, інвестиційну, фондову та страхову (рис. 1.3) [12].

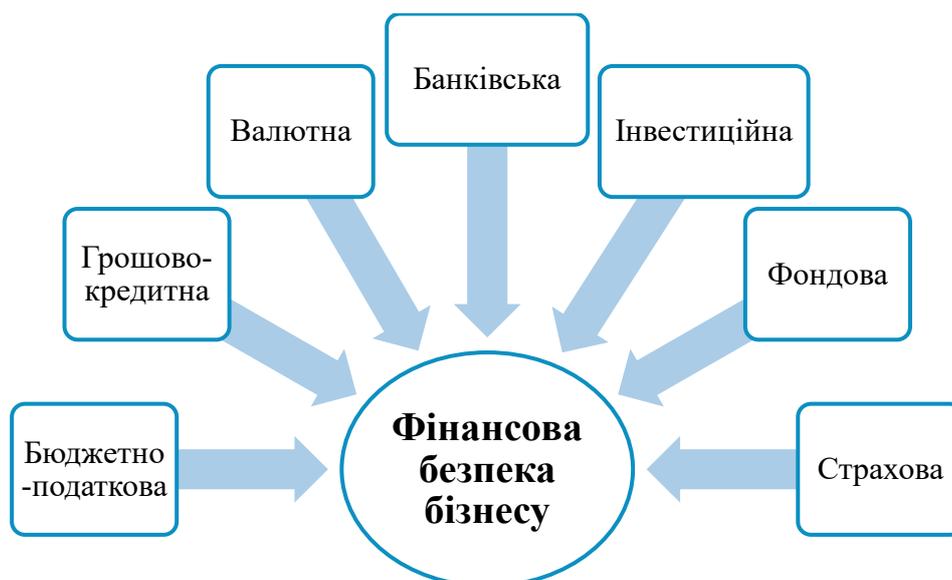

Рис. 1.3. Структурні елементи фінансової безпеки бізнесу

*Складено автором на основі [12]

Кожен елемент фінансової безпеки бізнесу має гарантувати її високий рівень, а також формувати належні умови для протидії як зовнішнім, так і внутрішнім загрозам. Фінансова безпека бізнесу пов'язана з різноманітними ризиками, зокрема: ліквідності, валютним, інфляційним, зниження фінансової стійкості, банкрутства, інвестиційним та інформаційним.

Фінансова безпека бізнесу охоплює низку важливих напрямів, кожен із них пов'язаний із певними сегментами фінансового середовища, що створюють потенційні можливості або ризики. Розуміння цих напрямів дозволяє формувати цілісну систему захисту від загроз та забезпечувати стабільність бізнесу [13].

Забезпечення ефективного функціонування такої системи вимагає дотримання низки принципів управління, що відображено на рисунку 1.4. Вони виступають орієнтирами для розробки стратегії фінансової безпеки та визначають підхід до прийняття управлінських рішень у цій сфері.

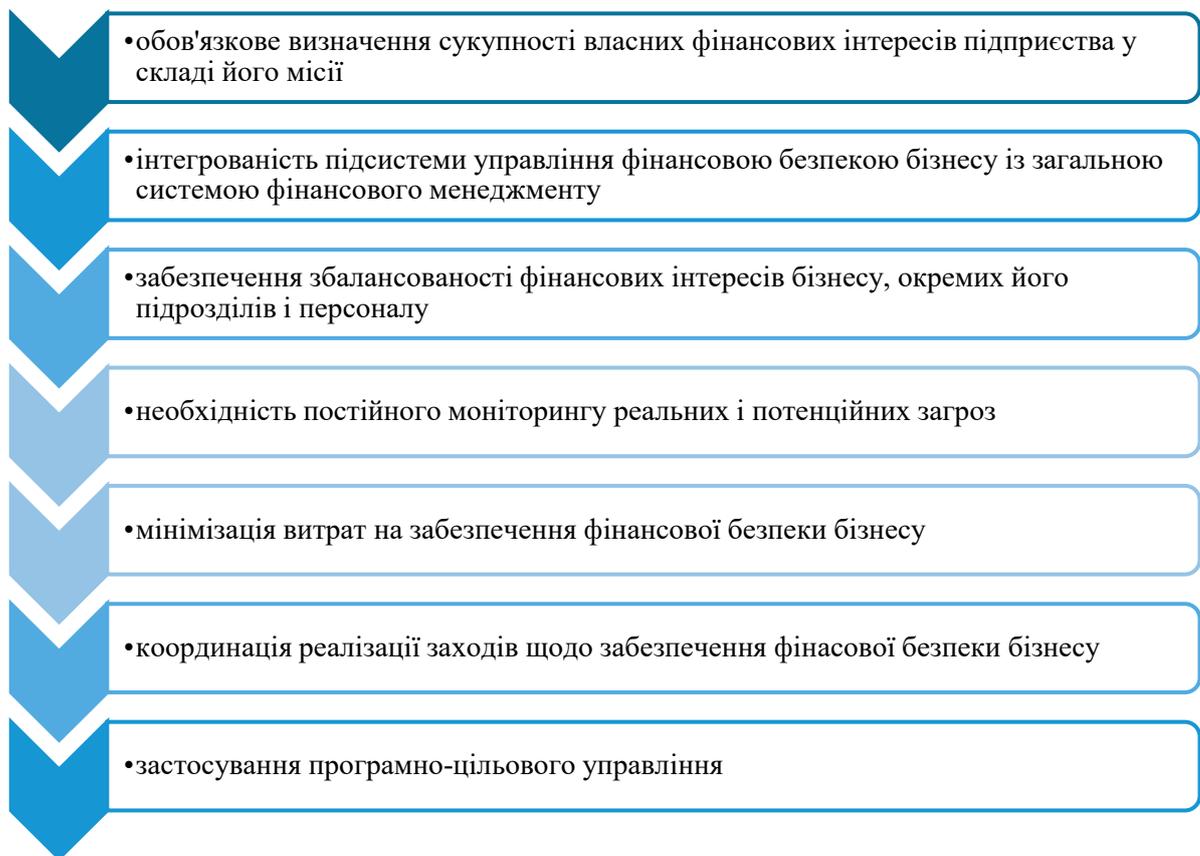

Рис. 1.4. Принципи забезпечення фінансової безпеки бізнесу

*Складено автором на основі [13]

Дотримання принципів управління фінансовою безпекою бізнесу є основою для формування ефективної системи захисту фінансових інтересів. Вони забезпечують цілеспрямоване управління, орієнтоване на попередження та мінімізацію фінансових ризиків, підвищенню адаптивності до змін зовнішнього середовища, а також оптимізацію витрат на забезпечення безпеки.

Отже, фінансова безпека є одним з елементів економічної безпеки, що визначає його здатність ефективно функціонувати в умовах нестабільного середовища, протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам. Формування ефективної системи фінансової безпеки потребує чіткого розуміння її складових, а також дотримання принципів управління, що дозволяє вчасно виявити ризики й мінімізувати їхній вплив на діяльність бізнесу.

1.2. Систематизація та характеристика драйверів фінансової безпеки бізнесу

Фінансова безпека бізнесу становить невід'ємну складову його економічної стійкості та ефективного функціонування. Вона охоплює комплекс заходів, спрямованих на захист фінансових ресурсів та здатності протидіяти зовнішнім та внутрішнім загрозам.

Загрози фінансовій безпеці бізнесу – це можливі або фактичні дії з боку фізичних або юридичних осіб, які підривають рівень захищеності бізнес-суб'єкта та можуть спричинити зупинку його функціонування, а також до фінансових або інших збитків (рис. 1.5).

Виклик – це явище, яке може бути як негативним, так і позитивним і вимагає від бізнесу відповідної реакції для уникнення негативних наслідків. Його присутність може спричинити не тільки загрози, але й можливості для економічного зростання. Ризик, у свою чергу, – це ймовірність виникнення загрози, яка може зруйнувати систему безпеки бізнесу та призвести до кризового стану. Визначення таких понять, як «виклик», «ризик», «загроза» та «небезпека», є ключовим для розуміння економічної та фінансової безпеки, оскільки ці

терміни відрізняються від традиційних підходів до економічного зростання, які зосереджуються на сприятливих умовах розвитку [15].

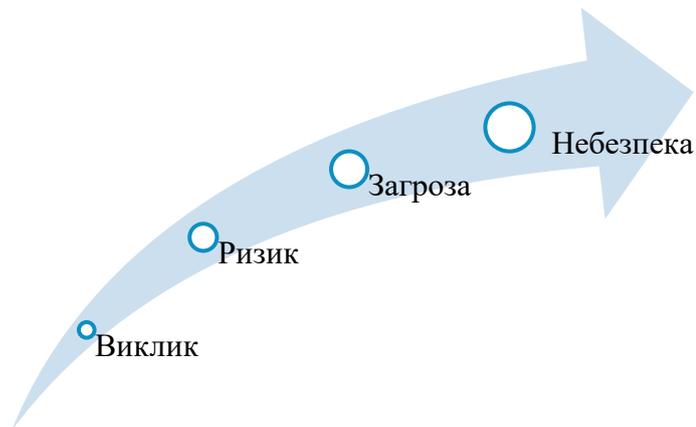

Рис. 1.5. Взаємозв'язок понять «виклик», «ризик», «загроза» та «небезпека»

*Складено автором на основі [14]

Залежно від джерела виникнення, загрози фінансовій безпеці бізнесу поділяються на внутрішні та зовнішні (рис. 1.6).

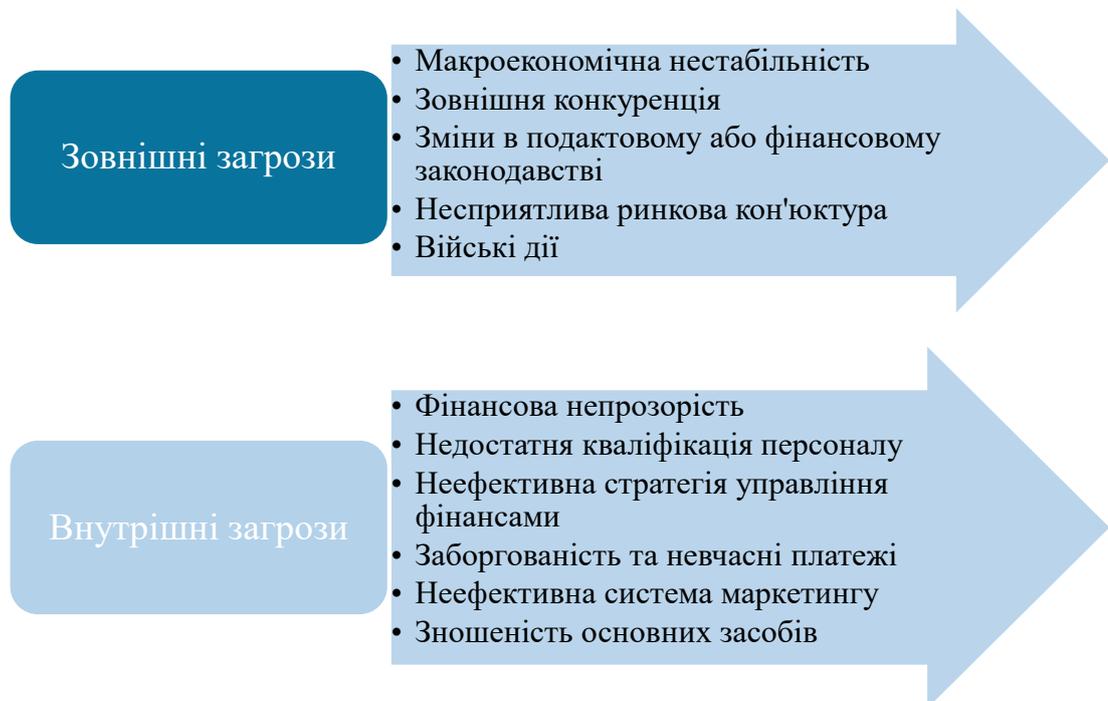

Рис. 1.6. Зовнішні та внутрішні загрози для фінансової безпеки

*Складено автором на основі [16]

У відповідь на ці ризики в межах системи фінансової безпеки формуються певні рушійні сили – драйвери фінансової безпеки, які є сукупністю факторів, інструментів і процесів, що впливають на мінімізації ризиків, оптимізації ресурсів та підвищенню стійкості бізнесу.

Драйвери можна розглядати як ключові чинники, що дозволяють бізнесу ефективно реагувати на потенційні загрози, пов'язані з економічними коливаннями чи внутрішніми фінансовими проблемами. Їх наявність забезпечує здатність бізнесу утримувати стійкість та адаптивність, підтримуючи безперервність операційної діяльності. Драйвери виступають системною відповіддю на загрози, що виникають внаслідок економічних шоків, регуляторних змін або внутрішніх дисбалансів, сприяючи стабільності бізнес-процесів у коротко- та довгостроковій перспективі [16].

Драйвери фінансової безпеки бізнесу – це ключові елементи, механізми або процеси, які активно сприяють забезпеченню фінансової безпеки бізнесу. Вони мають внутрішній характер і є керованими аспектами діяльності компанії, спрямованими на зміцнення її фінансової стабільності та стійкості.

Для кращого розуміння ролі драйверів у забезпеченні фінансової безпеки бізнесу доцільно їх класифікувати за певними ознаками (рис. 1.7).

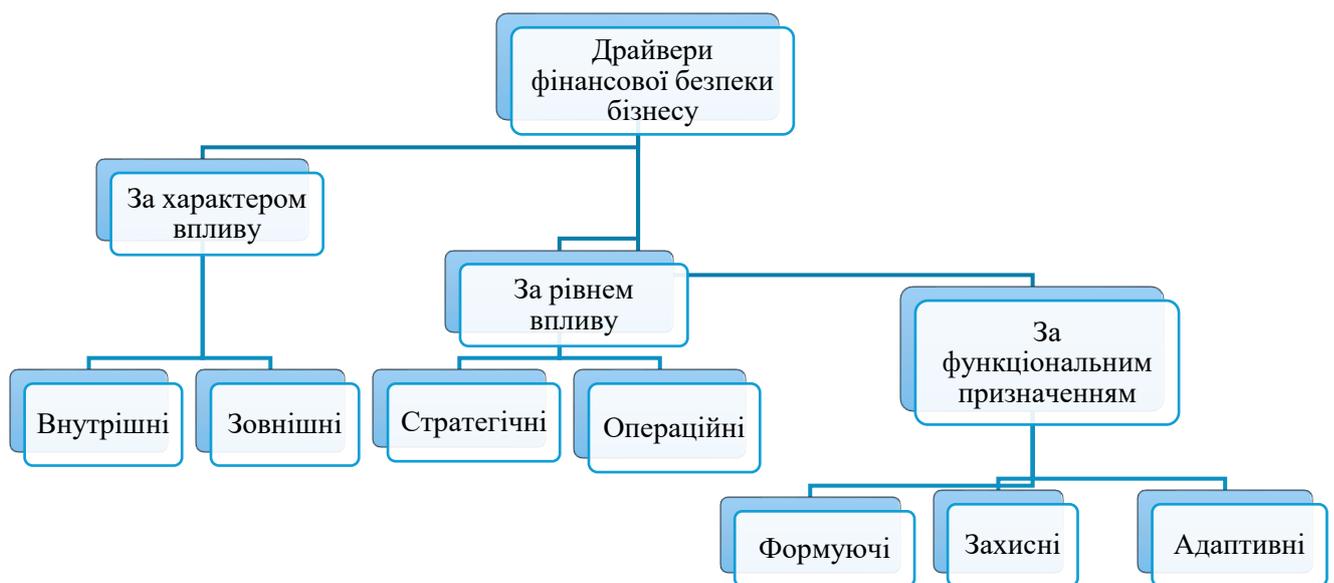

Рис. 1.7. Класифікація драйверів фінансової безпеки

*Складено автором на основі [17]

Драйвери фінансової безпеки можна поділити за трьома критеріями. Перший – за характером впливу: бувають внутрішні (такі, що виникають усередині самого бізнесу) та зовнішніми (які формуються під впливом середовища). Другий критерій – за рівнем впливу: стратегічні, які впливають на довготривалу фінансову безпеку, та операційні – ті, що стосуються щоденної діяльності компанії. І третій – за функціональним призначенням: драйвери можуть бути формуючими, захисними та адаптивними [17].

У межах даної класифікації доцільно детальніше розглянути внутрішні драйвери, адже вони безпосередньо залежать від управлінських рішень і ресурсного забезпечення компанії. Одним із таких драйверів виступає оцінка фінансового стану бізнесу.

Для оцінки рівня фінансової безпеки бізнесу необхідно охопити чотири проєкції: фінансову стійкість, ліквідність, прибутковість та ділову активність. У рамках кожної з цих проєкцій застосовується система фінансових показників (Додаток А) [18].

Також, одним із важливих внутрішніх драйверів фінансової безпеки – це контроль, його завдання полягає у регулярному моніторингу господарських операцій, перевірці дотримання внутрішніх регламентів та зовнішніх нормативних вимог, а також в оцінці ефективності бізнес-процесів [19].

Після розгляду внутрішніх драйверів доцільно перейти до зовнішніх, які впливають на фінансову безпеку бізнесу. Ці чинники формуються у зовнішньому середовищі, незалежно від діяльності компанії. До них належать макроекономічні умови, такі як коливання валютних курсів, зміни законодавчого поля, економічна ситуація, а також ринкові фактори, зокрема динаміка попиту, конкурентне середовище та зміни у поведінці споживачів.

До зовнішніх драйверів можна віднести такі чинники:

- макроекономічна стабільність;
- розвиненість фінансової інфраструктури;
- регуляторне середовище;
- ринкові чинники;

- інноваційна активність галузі
- соціальні очікування споживачів
- маркетингова діяльність [20].

Усі зазначені елементи безпосередньо впливають на ринкову позицію бізнесу. Зовнішні драйвери фінансової безпеки доцільно розглядати у функціональному розрізі (табл. 1.2), що дозволяє систематизувати їх вплив на фінансову стабільність бізнесу.

Таблиці 1.2

Зовнішні драйвери фінансової безпеки бізнесу у функціональному розрізі

Функціональна сфера	Ключові драйвери	Вплив на фінансову безпеку бізнесу
1	2	3
Економічна	Макроекономічна стабільність	Формує загальні умови інвестування, визначає доступність фінансових ресурсів, рівень ризику та перспективи прибутковості.
Інституційна	Податкове стимулювання, регуляторна політика	Впливає на рівень правової захищеності бізнесу.
Фінансова	Розвиненість інфраструктури банківського та небанківського сектору	Забезпечує варіативність джерел фінансування.
Соціальна	Зміни у споживчих перевагах, трансформація поведінкових тенденцій	Визначає необхідність адаптації бізнесу до змін попиту, орієнтації на інноваційні підходи до взаємодії з клієнтами
Технологічна	Впровадження автоматизованих технологій, рівень інноваційної активності	Підвищує ефективність операційної діяльності, зміцнення конкурентоспроможності бізнес-структур

Джерело: складено автором на основі [21]

За рівнем впливу драйвери розподіляються на стратегічні та операційні. Стратегічні драйвери мають довгостроковий характер та визначають вектор розвитку бізнесу, зокрема його інвестування, інноваційний розвиток, розширення ринку. Операційні драйвери є елементами поточної діяльності і пов'язані з ефективністю управління грошовими потоками, платоспроможністю та оборотністю активів.

За функціональним призначенням драйвери фінансової безпеки класифікують на формуючі, захисні та адаптивні. Формуючі створюють основу фінансової стійкості компанії, формуючи її загальну фінансову стратегію. Захисні драйвери зосереджені на нейтралізації загроз і зниженні впливу фінансових ризиків шляхом формування резервних фондів і впровадження системи внутрішнього контролю. Адаптивні драйвери спрямовані на забезпеченні гнучкості бізнесу в умовах змінного зовнішнього середовища, що включає впровадження цифрових інструментів, кризове управління, а також прогнозування й адаптації до змін [22].

Отже, фінансова безпека бізнесу залежить від ефективного управління як внутрішніми, так і зовнішніми драйверами. Внутрішні драйвери, такі як контроль, фінансова стійкість і ліквідність, дозволяють бізнесу зміцнювати свою стабільність через управлінські рішення. Зовнішні драйвери, зокрема ринкові умови, поведінка споживачів і якість послуг, вимагають від бізнесу гнучкості та адаптивності. Комплексний підхід до врахування цих факторів забезпечує стійкість бізнесу в умовах економічних викликів і сприяє його довгостроковому розвитку.

1.3. Інституційне забезпечення фінансової безпеки бізнесу: досвід ЄС

Фінансова безпека бізнесу в Європейському Союзі розглядається як важлива складова економічної стабільності та стійкості підприємницького середовища. Вона передбачає здатність суб'єктів господарювання ефективно функціонувати в умовах змін зовнішнього середовища. У країнах ЄС питання фінансової безпеки бізнесу інтегрується у стратегічні підходи до управління економікою, орієнтуючись на довгострокову стабільність, розвиток підприємництва та підтримку конкурентоспроможності на внутрішньому та глобальних ринках.

Головна мета Європейського Союзу полягає у створенні економічно стабільного середовища в рамках ЄС та формуванні цілісної Європи з уніфікованим рівнем життя для всіх країн-учасниць.

Важливою перевагою забезпечення фінансово-економічної безпеки на рівні Європейського Союзу є наявність чітко визначеного стратегічного підходу, який закріплений у нормативно-правовому полі та реалізується через Європейську стратегію економічної безпеки. Документ було презентовано в червні 2023 року, а основні положення набули оновлення в січні 2024 року після зростання ризиків для економічної безпеки ЄС [23].

Рис. 1.8. Ключові напрями Європейської стратегії фінансово-економічної безпеки

*Складено автором на основі [23]

Стратегія охоплює п'ять ключових пріоритетів (рис. 1.8): гармонізація національних режимів за прямими іноземними інвестиціями; посилення координації експортного контролю щодо технологій подвійного призначення; запровадження ефективних механізмів нагляду за вихідними інвестиціями;

стимулювання наукових досліджень і розробок у сфері технологій подвійного використання, а також формування ініціатив, спрямованих на забезпечення наукової діяльності.

У рамках реалізації Стратегії особливий акцент зроблено на посилення контролю за іноземними інвестиціями. З цією метою Європейська Комісія запропонувала новий Регламент перевірки іноземних інвестицій. Ініціатива зобов'язує держави-члени запровадити ефективні механізми перевірки інвестицій, визначати їхній обсяг, встановити процедурні вимоги до скринінгу та забезпечити міждержавну координацію в межах ЄС [23].

Передбачено розширення сфери перевірки, включаючи прямі інвестиції з-за меж ЄС, так і непрямі – через компанії, контрольовані зовнішніми інвесторами.

Фінансовий сектор є невід'ємною частиною політики Європейського Союзу щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки у умовах вільного обігу капіталу та послуг. У цьому аспекті важливою є нормативно-правова база, яка охоплює регулювання банківської системи, функціонування фінансових ризиків, страхових послуг, платіжних сервісів, а також сталих і цифрових фінансів.

Після фінансової кризи 2008 року країни ЄС зробили значні кроки для посилення контролю за фінансовими ринками, підвищення прозорості діяльності банківських та небанківських установ, а також нормативно-правових підходів.

У межах ініціатив створення Союзу ринків капіталу було переглянуто законодавчі положення щодо розміщення цінних паперів, щоб спростити доступ малих і середніх підприємств до фінансування на фінансових ринках [25].

Оскільки фінансова система має вирішальне значення для переходу до екологічно орієнтованої, соціально відповідальної та інклюзивної економіки, у Європейському Союзі було прийнято План дій щодо сталого фінансування. Документ забезпечує інтеграцію ESG-стратегію критеріїв (екологічних, соціальних та управлінських) у процесі прийняття інвестиційних рішень [26].

У таблиці 1.3 представлено основні європейські установи, що формують управління у фінансовій сфері, із зазначенням їх ключових функцій.

Таблиця 1.3

Функції ключових регуляторно-наглядових органів Європейського Союзу

Регуляторно-наглядові органи	Основні функції
1	2
Європейська рада з питань системних ризиків	Макропруденційний нагляд за фінансовою системою в межах інтеграційного об'єднання, виявлення, запобігання та стримування системних ризиків для фінансової стабільності
Європейський центральний банк	Банківський нагляд у рамках Єдиного наглядового механізму, контроль за системно важливими банками
Європейська комісія	Розробка та реалізація фінансової політики, оцінка заходів макропруденційної політики на національному рівні
Європейське управління з питань ринків цінних паперів	Нагляд за фінансовими ринками, захист інвесторів, сприяння розвитку єдиного ринку капіталів, забезпечення стабільності фінансової системи
Європейське банківське управління	Регулювання та нагляд за банківським сектором, сприяння гармонізації пруденційного регулювання, посилення фінансової інтеграції в ЄС
Європейське управління страхування та професійних пенсій	Регулювання страхового ринку та пенсійного забезпечення, розробка стандартів пруденційного нагляду, захист прав споживачів фінансових послуг

Джерело: складено автором на основі [24-27]

Окрім цього, безпека економічних суб'єктів у країнах ЄС регулюється низкою інших важливих нормативно-правових актів (рис. 1.9).

Рис. 1.9. Заходи регулювання безпеки економічних суб'єктів ЄС

*Складено автором на основі [28]

Інституційна система ЄС створює рамкові умови для забезпечення фінансової безпеки на національному рівні, однак деякі механізми реалізації заходів безпеки варіюються залежно від країни [29]. Кожна держава-член ЄС адаптує спільні принципи до національних умов, формуючи власну систему практичних заходів фінансової безпеки як на макрорівні, так і на рівні окремих підприємств. У таблиці 1.4 узагальнено особливості забезпечення фінансової безпеки бізнесу в окремих країнах ЄС.

Таблиця 1.4

Особливості забезпечення фінансової безпеки бізнесу у країнах ЄС

Країна	На макрорівні	На мікрорівні
1	2	3
Німеччина	Чинне законодавства з охорони комерційної таємниці зобов'язує осіб, яким вона стала відома через професійну діяльність, зберігати її; населення має обов'язок інформувати державні органи про порушення	Функціонують контрольно-розвідувальні підрозділи, які у взаємодії з приватними охоронно-детективними агентствами виконують функції безпеки як щодо фірми, так і щодо її керівництва
Франція	Наявність великої кількості нормативних актів, що регламентують інформаційну діяльність, обмін даними та підключення до баз	Працівники служби безпеки проводять моніторинг міри ризику, розробляють способи протидії та мінімізації загроз
Польща	Забезпечення відбувається через діяльність національного фінансового наглядового органу; фінансова розвідка відповідає за аналітичну роботу в сфері боротьби відмивання коштів, координуючи обмін інформацією з міжнародними партнерами	Компанії впроваджують ризикоорієнтований підхід до управління безпекою
Італія	Діяльність Комітету з фінансової безпеки при Міністерстві економіки та фінансів, який координує запобігання відмиванню коштів, фінансуванню тероризму, заморожування активів відповідно до рішень ООН, ЄС і національних органів	Представники бізнесу взаємодіють із національними органами у рамках реалізації заходів з фінансового моніторингу та дотримання вимог комплаєнсу

Джерело : складено автором на основі [29]

Європейський Союз використовує системний та інтегрований підхід до забезпечення фінансової стабільності бізнесу, зокрема малого та середнього, завдяки різноманітним інструментам фінансової підтримки. Основними механізмами є Програма для конкурентоспроможності підприємств і малого та

середнього бізнесу (COSME) та Європейський інвестиційний фонд (EIF). COSME орієнтована на спрощення доступу до фінансування, зокрема через надання кредитних гарантій, що зменшує бар'єри для отримання позик і сприяє стабільній фінансовій діяльності підприємств [30].

Інноваційний бізнес, що працюють у сферах зеленої економіки, цифрових технологій та штучного інтелекту, отримують додаткову підтримку в рамках Horizon Europe. Дана ініціатива фінансує дослідження та розробки, які спрямовані на сталий розвиток та модернізацію економіки, що забезпечує бізнесу додаткові можливості для залучення додаткових коштів та зниження залежності від ринкових ризиків. Окрім цього, ЄС впроваджує механізми оперативного реагування на кризові ситуації, що дозволяє надавати фінансову допомогу бізнесу у випадках форс-мажорних обставин, як це було під час пандемії COVID-19 [30,31].

Інтеграція цифрових технологій для оптимізації державних послуг у країнах Європейського Союзу значно підвищує доступність та прозорість підтримки бізнесу. Використання електронних платформ у процесах оформлення субсидій, пільгового кредитування та інших форм державної допомоги дозволяє скоротити бюрократичні бар'єри, зменшити ризики корупційних зловживань і прискорити ухвалення рішень.

Отже, фінансова безпека бізнесу в Європейському Союзі розглядається як ключовий чинник економічної стійкості, що забезпечується через ефективне поєднання правового регулювання, інституційної взаємодії та сучасних фінансових механізмів. Впорядкована система нагляду, які реалізують спеціальні органи, гарантують прозорість і контроль у фінансовому середовищі. Узгодження регуляторних стандартів інвестування, цифровізація фінансових послуг і підтримка малого і середнього бізнесу сприяють зменшенню ризиків та зростанню конкурентоспроможності підприємств. Комплексний підхід ЄС спрямований на формування стабільного, інноваційного та відкритого економічного простору, що здатен ефективно реагувати на виклики сучасності.

У першому розділі кваліфікаційної роботи здійснено теоретичне обґрунтування фінансової безпеки бізнесу як ключової складової економічної стійкості підприємств. Фінансова безпека є системною характеристикою суб'єкта господарювання, яка забезпечує його стабільність, конкурентоспроможність та спроможність до адаптації в умовах зовнішньої та внутрішньої нестабільності.

Визначено сутність цього поняття, його структурні елементи, принципи побудови, а також охарактеризовано основних суб'єктів та об'єктів фінансової безпеки в контексті сучасних викликів бізнес-середовища. Драйвери фінансової безпеки бізнесу становлять цілісну систему внутрішніх і зовнішніх чинників, які визначають здатність підприємства ефективно функціонувати в умовах постійних ризиків та загроз. Впровадження відповідних управлінських рішень дозволять зміцнювати фінансову стійкість та мінімізувати потенційні загрози.

Значна увага приділена розгляду підходів Європейського Союзу до формування інституційної, нормативної та стратегічної бази для забезпечення фінансової безпеки бізнесу. Багаторівнева система регулювання відіграє важливу роль у механізмах контролю, стимулювання інновацій та захисту стратегічних інтересів у рамках європейської економічної безпеки.

Основні напрямки європейської політики, спрямованої на підтримку фінансової стійкості підприємств, зокрема через впровадження цифрових трансформацій, моніторинг інвестицій та реалізацію цільових програм підтримки малого й середнього бізнесу. Аналіз європейського досвіду створює для адаптації ефективних підходів до українських реалій з урахуванням сучасних викликів і стратегічного курсу на євроінтеграцію.

Отже, фінансова безпека бізнесу виступає невід'ємною умовою сталого розвитку підприємств та зміцнення їх позицій на ринку. Забезпечення безпеки потребує комплексного підходу, що поєднує теоретичні аспекти з практичними механізмами адаптації до сучасних викликів. Впровадження європейських стандартів та інноваційних стратегій створює умови для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами й довгострокової діяльності бізнесу в Україні.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ІНДИКАТОРІВ ТА ДРАЙВЕРІВ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

2.1. Методичні підходи оцінювання фінансової безпеки бізнесу

Фінансова безпека бізнесу є ключовим чинником його стабільного функціонування та розвитку в умовах сучасної економіки. В умовах формування ринкових відносин і нестабільності в економіці України питання ефективності і стабільності бізнесу набувають особливої важливості. Оцінка фінансової безпеки бізнесу базується на аналізі якісних і кількісних показників, які відображають фінансовий стан і здатність бізнесу реалізовувати стратегічні цілі.

В економічних дослідженнях виділяють кілька методів для оцінки рівня фінансової безпеки бізнесу (рис. 2.1).

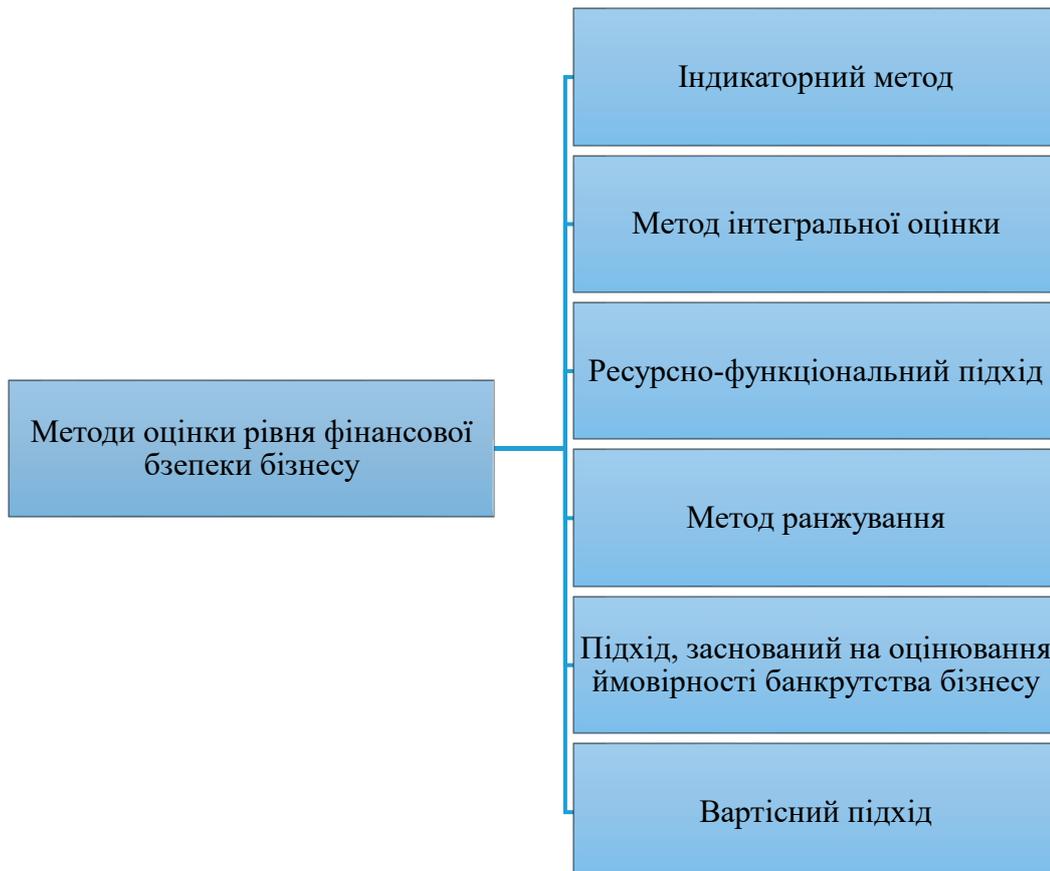

Рис. 2.1. Методи оцінки рівня фінансової безпеки бізнесу

*Складено автором на основі [32]

Багато дослідників визнає індикаторний підхід пріоритетним у процесі оцінювання фінансової безпеки бізнесу. Його основна суть полягає у зіставленні фактичних значень фінансових показників на основі фінансової звітності і відображають його фінансовий стан, із встановленими пороговими значеннями індикаторів. Порогові значення фінансових показників розглядаються як граничні рівня, відхилення яких може свідчити про загрози фінансовій безпеці бізнесу. За індикаторного підходу максимальний рівень фінансової безпеки досягається тоді, коли всі фактичні значення фінансових показників перебувають у межах встановлених нормативів або не перевищують допустимих меж [32].

Метод інтегральної оцінки фінансової безпеки бізнесу передбачає узагальнення окремих показників у комплексний інтегрований показник, що дає змогу отримати цілісну картину фінансового стану та виявити потенційні загрози. Метод полягає у поєднанні значень різних часткових показників, які коригуються з урахуванням їхньої вагомості та інших чинників.

Ресурсно-функціональний підхід до оцінювання фінансової безпеки бізнесу базується на аналізі ефективності використання фінансових ресурсів за спеціально визначеними критеріями. У межах цього підходу безпека розглядається як сукупність функціональних складових, кожна з яких оцінюється окремо, а їх інтегральна вага визначається на основі експертного оцінювання [32].

До того ж, ресурсно-функціональний підхід характеризується певною неоднозначністю та складністю реалізації. У межах цього підходу фінансова безпека часто сприймається як частина загального управління підприємством. Оцінка здебільшого базується на експертній думці, що додає суб'єктивності, а аналіз потребує складних математичних методів [33].

Метод ранжування базується на аналізі фінансових показників бізнесу, отриманих із фінансової звітності, з подальшим присвоєнням їм балів відповідно до певної шкали. Кожен показник оцінюється залежно від ступеня наближеності до нормативного значення, що дозволяє здійснити порівняльну характеристику фінансового стану. Водночас даний підхід має низку недоліків, а саме

суб'єктивність у відборі індикаторів, труднощі у встановленні діапазону нормативних значень, а також обмежені можливості у формуванні комплексної оцінки загального рівня фінансової безпеки бізнесу.

Одним із підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки бізнесу є оцінка ймовірності банкрутства бізнесу, що здійснюється за допомогою багатofакторних моделей, побудованих на основі багатовимірного дискримінантного аналізу. У світовій практиці найбільш відомими є моделі західних економістів, таких як Альтман, Бівера, Спрінггейт та ін., які відображають підходи англо-саксонської школи. Однак використання цих моделей в українських реаліях потребує адаптації, оскільки вони не повною мірою підходять для оцінки ризику банкрутства бізнесу унаслідок відмінностей у способах врахування інфляційних факторів, особливостей структури капіталу та відмінності у нормативно-правовому регулюванні [33].

Вартісний підхід до оцінювання рівня фінансової безпеки бізнесу базується на визначенні та аналізі ключових вартісних показників, що відображають здатність бізнесу створювати економічну цінність і забезпечувати стабільне функціонування. Основним критерієм ефективного управління виступає збільшення вартості бізнесу, що водночас відображає його перспективи розвитку та рівень фінансової безпеки [33].

Ключову роль у цьому процесі відіграє прибутковість, адже саме прибуток є основним підґрунтям для зростання ринкової ціни бізнесу. Відсутність його або наявність збитків, свідчить про порушення фінансових інтересів бізнесу, що може створювати реальні загрози його фінансовій безпеці, включно з ризиком банкрутства.

З огляду на різноманітність підходів до оцінювання фінансової безпеки бізнесу, у науковому середовищі досі не сформовано єдиного підходу щодо визначення її рівня. Це зумовлює необхідність використання чітко визначених критеріїв, які слугують аналітичною основою для оцінки фінансового стану бізнесу. Критерії фінансової безпеки розглядаються як певні орієнтири або

сукупність характеристик, що дають змогу визначити, наскільки підприємство здатне функціонувати в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз.

У науковій та практичній літературі представлено низку методів оцінки рівня фінансової безпеки, кожен з яких має свої особливості, переваги та недоліки. З метою порівняльного аналізу доцільно узагальнити ключові переваги та недоліки методів оцінки у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Переваги та недоліки методів оцінки рівня фінансової безпеки бізнесу

Метод/підхід	Переваги	Недоліки
1	2	3
Індикаторний метод	Можливість оперативного аналізу та графічної інтерпретації; доступність даних; простота використання.	Суб'єктивність вибору індикаторів; не враховує взаємозв'язки між показниками.
Метод інтегральної оцінки	Враховання кількох факторів одночасно.	Складність у визначенні вагових коефіцієнтів.
Ресурсно-функціональний підхід	Висока точність за достатньої кількості даних.	Суб'єктивність експертної оцінки; не враховано галузеві особливості.
Метод ранжування	Простота реалізації; порівняльна оцінка стану.	Суб'єктивність шкали і вибору показників; важко досягти комплексної оцінки.
Підхід, заснований на оцінювання ймовірності банкрутства бізнесу	Дозволяє прогнозувати кризові стани; Враховує вплив зовнішніх та внутрішніх факторів.	Не враховується галузева специфіка; потреба адаптації до національних умов.
Вартісний підхід	Орієнтація на підвищення вартості бізнесу; фокус на перспективі бізнесу	Складність розрахунку деяких показників; не враховує короткострокові загрози.

Джерело: складено автором на основі [32]

Отже, частина підходів базується на статистичних показниках, що не відображають змін у зовнішньому середовищі. Доцільно використовувати методики, які враховують не лише поточний стан, а й потенційні ризики та динаміку їх розвитку, що дозволить більш точно спрогнозувати загрози, які

можуть виникати для бізнесу та підвищити ефективність управління щодо забезпечення фінансової безпеки.

С.М. Ілляшенко пропонує оцінювати рівень фінансової складової безпеки бізнесу шляхом аналізу його фінансової стабільності, яка визначається на основі оцінки достатності оборотних коштів для забезпечення виробничої діяльності [34]. С.М. Ілляшенко у своїх дослідженнях виокремлює 5 рівнів фінансової безпеки бізнесу (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Критерії визначення рівня фінансової безпеки бізнесу

*Складено автором на основі [34]

Аналіз наукових джерел показує, що визначення рівня фінансової безпеки підприємства лише через оцінку його фінансової стійкості на основі аналізу оборотних коштів не забезпечує повного уявлення про загальний стан фінансової безпеки суб'єкта підприємництва [35].

Відповідно до підходу В.Т. Сусіденка, для оцінки рівня фінансової безпеки підприємств доцільно використовувати систему із 26 індикаторних показників. Методика включає розрахунок таких показників, як точка беззбитковості, обсяги залучених інвестицій, кредитів та позик [36].

На рисунку 2.3 (Додаток А, табл. А.1 – розрахунок показників) відображено показники оцінки рівня фінансової безпеки бізнесу, що характеризують фінансовий стан та виробничу ефективність підприємства.

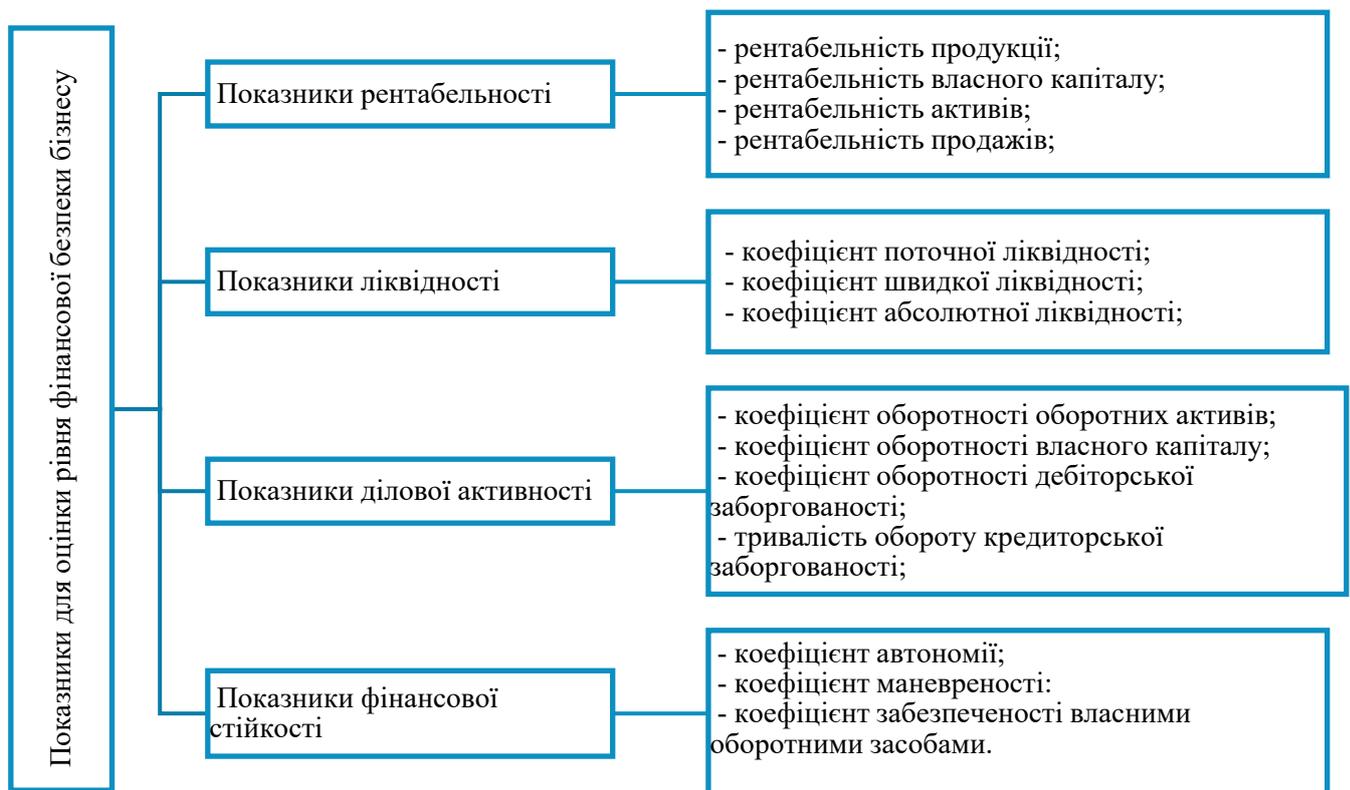

Рис. 2.3. Основні групи показників для оцінки рівня фінансової безпеки бізнесу

*Складено автором на основі [37]

Дослідження з оцінки рівня фінансової безпеки бізнесу було проведене Швецем Ю.О. Зокрема у таблиці 2.2 Він виділяє чотири рівні індикаторів фінансової безпеки бізнесу (IFS). Розрахунок здійснюється на основі інтегрального показника, який формується з урахуванням значень окремих

показників індикаторів фінансової безпеки та їх питомої ваги, що визначається експертним методом [33].

Таблиця 2.2

Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства за Швець Ю.О.

Рівень безпеки	фінансової	Значення індикатора	Характеристика
1		2	3
Відмінний		$1,17 < IFS$	Підприємство ефективно протидіє як зовнішнім, так і внутрішнім загрозам, що забезпечує основу для його стабільного розвитку та успішної реалізації стратегії в майбутньому.
Задовільний		$0,93 < IFS > 1,17$	Підприємство має здатність ефективно протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам, що забезпечує його стабільний розвиток у майбутньому.
Незадовільний		$0,56 < IFS > 0,93$	Підприємство не в змозі протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам, що ставить під загрозу його ефективне функціонування в подальшому.
Критичний		$IFS < 0,56$	Підприємства не має здатності протидіяти зовнішнім і внутрішнім викликам, що значно підвищує ризик втрати платоспроможності та банкрутства.

Джерело: складено автором на основі [33]

Запропонована класифікація рівнів фінансової безпеки бізнесу дозволяє комплексно оцінити здатність підприємства протистояти різноманітним внутрішнім і зовнішнім загрозам. Визначення рівня фінансової безпеки за допомогою інтегрального індикатора дає можливість своєчасно виявити критичні ситуації, що можуть призвести до негативних наслідків, та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо підвищення стійкості бізнесу.

При оцінці рівня фінансової безпеки бізнесу також доцільно враховувати класифікацію ризиків, яка передбачає поділ на такі зони:

- неризикова зона (відсутні істотні загрози фінансовій стабільності);
- зона прийняттого ризику (можливі втрати частини прибутку без загрози для основної діяльності);
- зона критичного ризику (ймовірність втрати розрахункової виручки);

– зона катастрофічного ризику (високий ризик повної втрати майна бізнесу), що може призвести до банкрутства [38].

У межах даної класифікації також виділяють чотири рівня фінансової безпеки підприємства:

- нормальний рівень – підприємство функціонує стабільно за рахунок власних фінансових ресурсів;
- нестабільний рівень – для підтримки фінансової безпеки необхідне додаткове залучення зовнішніх джерел фінансування;
- критичний рівень – підприємству не достатньо а ні власних, а ні залучених коштів;
- кризовий рівень – підприємство може бути визнаним банкрутом [39].

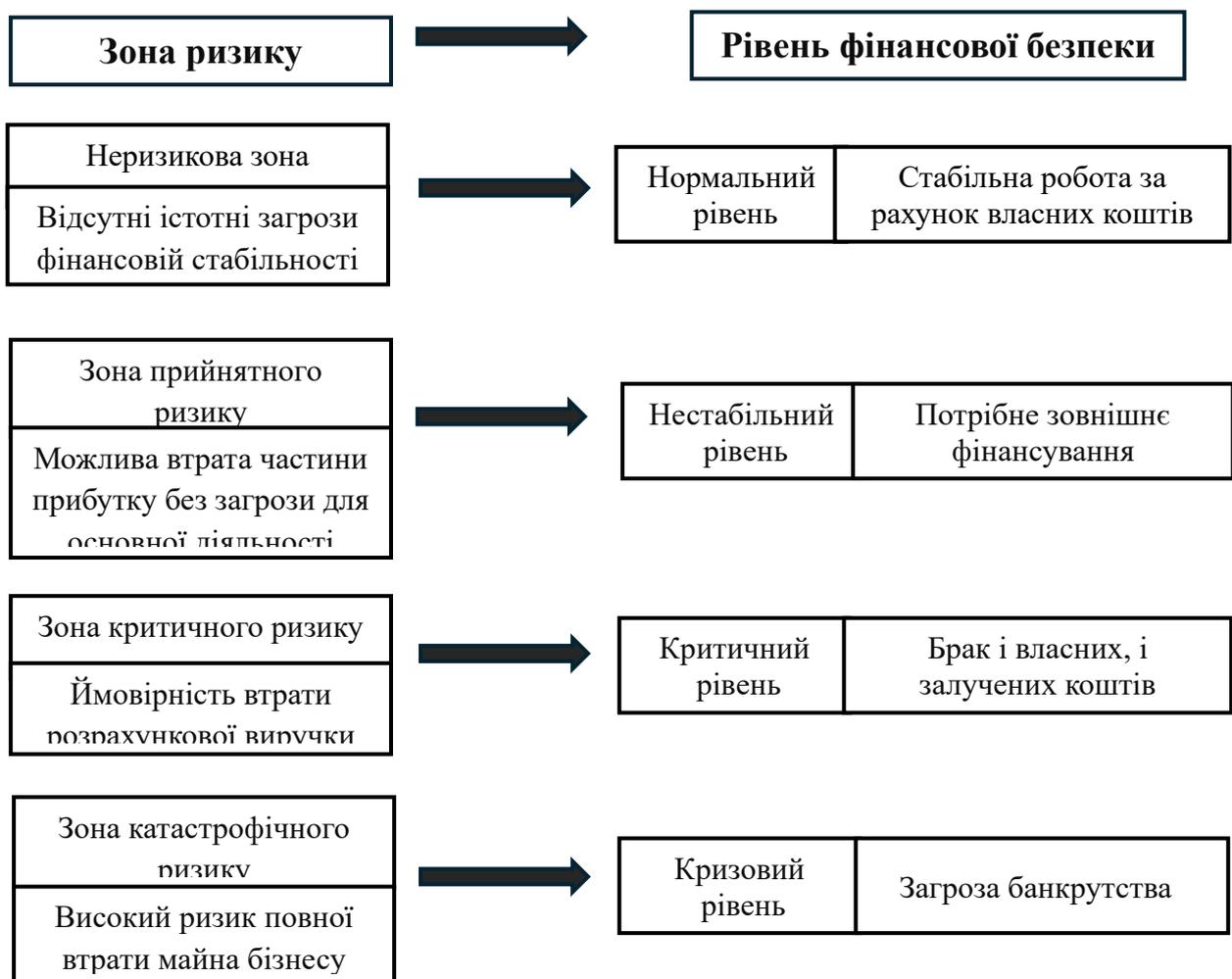

Рис. 2.4 Взаємозв'язок між зонами ризику та рівнями фінансової безпеки бізнесу

*Складено автором на основі [38,39]

Отже, оцінка фінансової безпеки бізнесу є складним комплексним процесом, що вимагає використання різних методів і врахування як якісних, так і кількісних показників. Різноманітність методів оцінки свідчить про відсутність єдиного універсального інструменту для визначення рівня фінансової безпеки, що підкреслює необхідність застосування чітких критеріїв та адаптації методів до особливостей конкретного бізнесу. З огляду на те, що фінансова безпека підприємств формується від впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, то важливим є постійний моніторинг фінансового стану, з метою своєчасного виявлення загроз і коригування стратегії управління.

2.2. Аналіз макроекономічних чинників впливу на фінансову безпеку бізнесу

Управління фінансовою безпекою бізнесу неможливе без урахування впливу зовнішнього макроекономічного середовища. Фінансова безпека бізнесу є важливою складовою його сталого функціонування та розвитку. У сучасних умовах, коли глобалізація та політична нестабільність дедалі більше впливають на економіку, особливого значення набувають макроекономічні чинники. Вони формують зовнішнє середовище, в якому діє бізнес, і впливають на його фінансову стійкість, платоспроможність, конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість.

Підприємницький сектор в Україні зазнав значних втрат унаслідок збройної агресії з боку Російської Федерації. Малий бізнес виявився одним із найбільш уразливих сегментів економіки: значна частина підприємств була змушена змінити профіль діяльності, перемістити виробничі потужності, змінити юридичну адресу або тимчасово або повністю припинити свою господарську діяльність. Серед основних причин такого стану – пошкодження або втрата активів, порушення логістичних зв'язків, скорочення каналів реалізації продукції та руйнування інфраструктури.

При дослідженні макроекономічних чинників, що впливають на фінансову безпеку, доцільно враховувати результати опитування бізнесу, яке найбільш точно відображають поточні ризики для бізнесу в Україні.

Європейська Бізнес Асоціація щорічно проводить опитування серед компаній з метою оцінки стану бізнес-середовища в Україні. У 2024 році було проведено дослідження, результати якого висвітлюють ключові бар'єри для стабільної діяльності та розвитку компаній в умовах війни [42].

Рисунок 2.5 відображає оцінку поточного стану власного бізнесу у 2024 році.

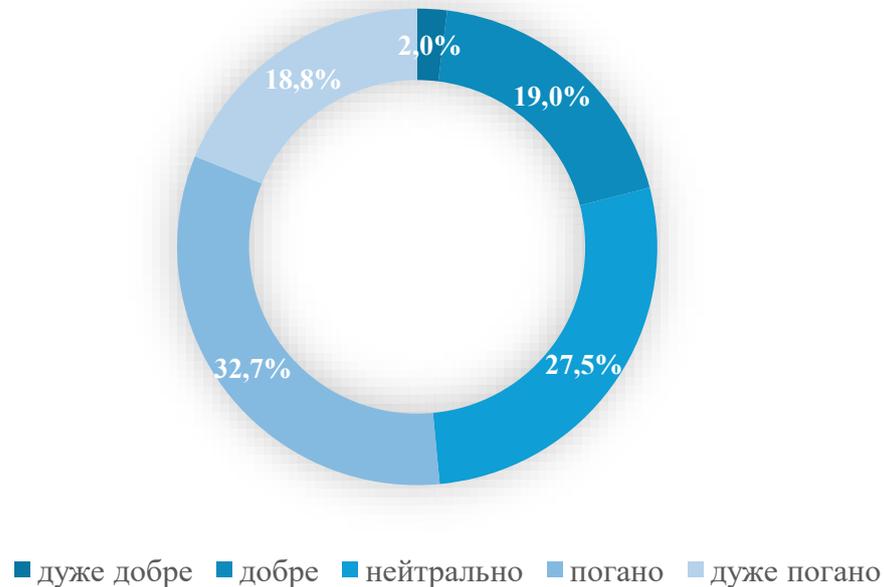

Рис. 2.5. Оцінка поточного стану бізнесу у 2024 році за результатами опитування ЄБА

*Складено автором на основі [42]

Результати опитування демонструють загальне погіршення суб'єктивного сприйняття стану бізнесу серед українських підприємців у 2024 році. Лише 27,5% респондентів оцінили стан свого бізнесу як «нейтральний», тоді як у попередньому році таких було 41,3%. Оцінки «добре» і «дуже добре» становлять відповідно 18,8% і 2%, однак частка позитивних оцінок дещо зросла, порівняно

з минулим роком, але цей приріст не компенсує загальне зростання негативних настроїв.

Загалом простежується зміщення балансу оцінок у бік негативних, що відображає ускладнення умов ведення бізнесу. На рисунку 2.6 представлено результати опитування щодо найбільших негативних чинників, що впливають на роботу бізнесу.

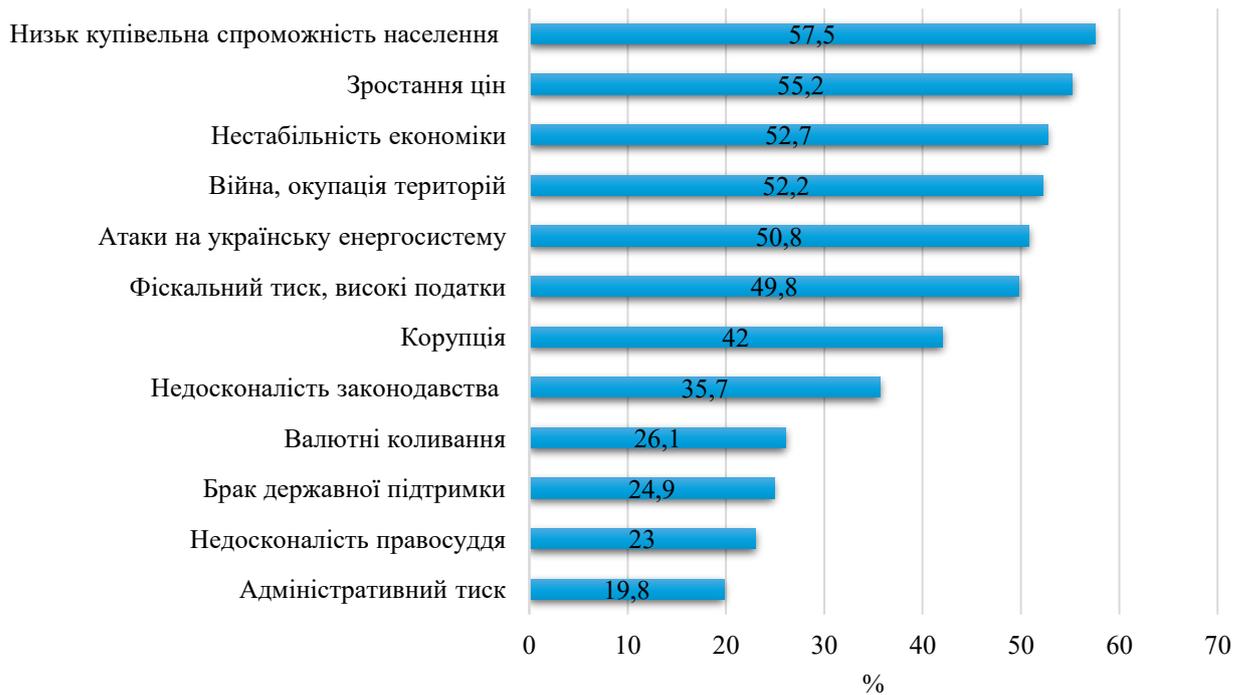

Рис. 2.6. Вплив негативних чинників на роботу бізнесу у 2024 році за результатами опитування ЄБА

*Складено автором на основі [40]

Серед ключових чинників, які негативно впливають на розвиток бізнесу, підприємці зазначають: низьку купівельну спроможність, зростання цін, нестабільність економіки, війну та окупацію територій, високі податки та фіскальний тиск, атаку на українську енергосистему.

Однією із вагомих загроз фінансової безпеки бізнесу в умовах воєнного стану є пошкодження або повне руйнування інфраструктури. Втрата виробничих потужностей, складів сировини та готової продукції негативно впливає на ефективність функціонування підприємств і підвищує витрати на відновлення.

Таблиця 2.3

Оцінка прямих збитків суб'єктів господарювання промислового сектору, будівництва та послуг за період дії воєнного стану станом на кінець 2024 р.

Види підприємств	Первісна кількість об'єктів, од.	Кількість пошкоджених об'єктів, од.	Оцінка втрат, млрд дол
1	2	3	4
Велика та середн	5270	92	7,7
Малі та ФОПи	538932	-	4,8
Державні підприємства	1665	348	1,9
Загальні прямі збитки	-	440	14,4

Джерело: складено автором на основі [41]

За даними на кінець 2024 року, загальний обсяг прямих втрат оцінюється в 14,4 млрд дол США. З початку повномасштабного вторгнення було пошкоджено або знищено щонайменше 440 великих і середніх підприємств, як приватної, так і державної власності. Крім того, реальна сума збитків, ймовірно, є ще вищою, з огляду відсутності повної інформації щодо підприємств, розташованих на тимчасово окупованих територіях (табл. 2.3) [41].

Незважаючи на значні втрати, український бізнес демонструє стійкість, що проявляється у прагненні зберігати робочі місяці та адаптувати бізнес до нових умов.

Валовий внутрішній продукт та інфляція є ключовими макроекономічними чинниками, що впливають на фінансову безпеку бізнесу. ВВП відображає загальну ринкову вартість усіх товарів і послуг, вироблених у країні за рік, і характеризує рівень економічного розвитку. Інфляція свідчить про знецінення національної валюти внаслідок зростання цін, що в свою чергу знижує купівельну спроможність населення.

За даними рисунка 2.7, упродовж 2014-2024 років номінальний ВВП України демонстрував зростання, за винятком 2022 року. Найвищі темпи приросту зафіксовано у 2021 та 2023 роках – майже 30%.

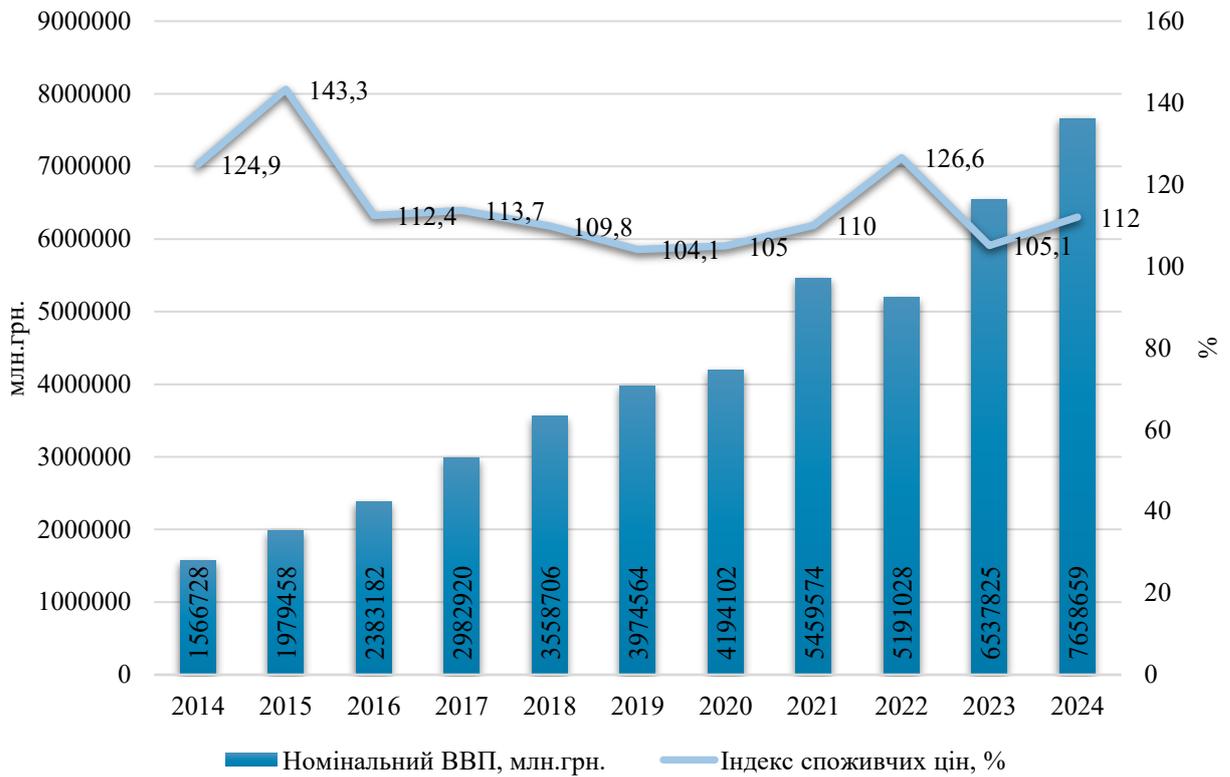

Рис. 2.7. Динаміка номінального ВВП та індексу споживчих цін в Україні упродовж 2014-2024 роки

*Складено автором на основі [44]

У 2014-2024 роках інфляційна динаміка в Україні характеризувалась коливанням під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Найвищий рівень інфляції був у 2015 році, пов'язаний з політичною нестабільністю та початком воєнного конфлікту. У наступні роки було поступове уповільнення темпів інфляції, однак пандемія у 2020 році та повномасштабна війна у 2022 році спричинила нові інфляційні шоки.

Серед одних із чинників, що негативно впливають на фінансову безпеку та розвиток бізнесу, є валютні коливання. Нестабільність обмінного курсу ускладнює фінансове планування та створює ризики для підприємств із валютними зобов'язаннями. Коливання курсу впливають на вартість імпортованих ресурсів і комплектуючих, що веде до зростання собівартості продукції або послуг.

Високі податки та фіскальний тиск також є суттєвими чинниками, що стримує розвиток бізнесу. Значне податкове навантаження знижує мотивацію бізнесу до легального ведення діяльності, обмежує можливості для оновлення виробничих потужностей та впровадження інновацій.

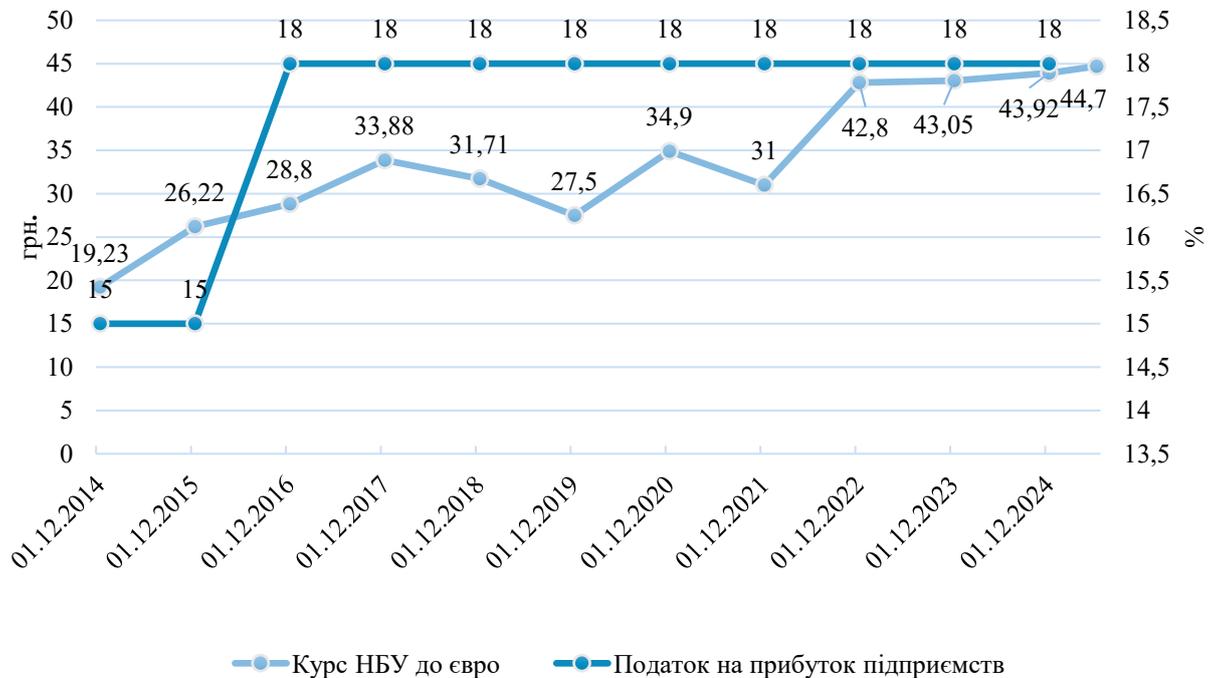

Рис. 2.8. Динаміка офіційного курсу гривні до євро та ставки податку на прибуток підприємств в Україні у 2014-2024 роках

*Складено автором на основі [45]

Рисунок відображає динаміку офіційного курсу гривні до євро та ставки податку на прибуток підприємств в Україні у 2014-2024 роках. Протягом зазначеного періоду валютний курс продемонстрував значну мінливість. За цей період курс зазнав значної девальвації – з 19,23 до 44,7 грн/євро, що зумовлено політичними кризами, пандемією та війною.

Ставка податку на прибуток підприємств залишалась стабільною на рівні 18%. Така ставка є доволі високою, особливо для малого та середнього бізнесу, що формують не великі доходи.

Корупція залишається однією з найгостріших проблем, що супроводжує Україну з моменту здобуття незалежності, та водночас виступає ключовим

бар'єром на шляху до формування сприятливого та прозорого бізнес-клімату. Успішність імплементації європейських стандартів у сфері фінансової безпеки безпосередньо залежить від реального стану інституційного середовища. Зокрема, рівень сприйняття корупції має визначальний вплив на результативність і дієвість запроваджених механізмів доброчесності та відкритості.

Індекс сприйняття корупції – це один із найбільш авторитетних глобальних індикаторів, який щороку публікує міжнародна організація Transparency International. Він вимірює рівень сприйняття корупції у понад 180 країнах світу на основі експертних оцінок та опитувань [66].

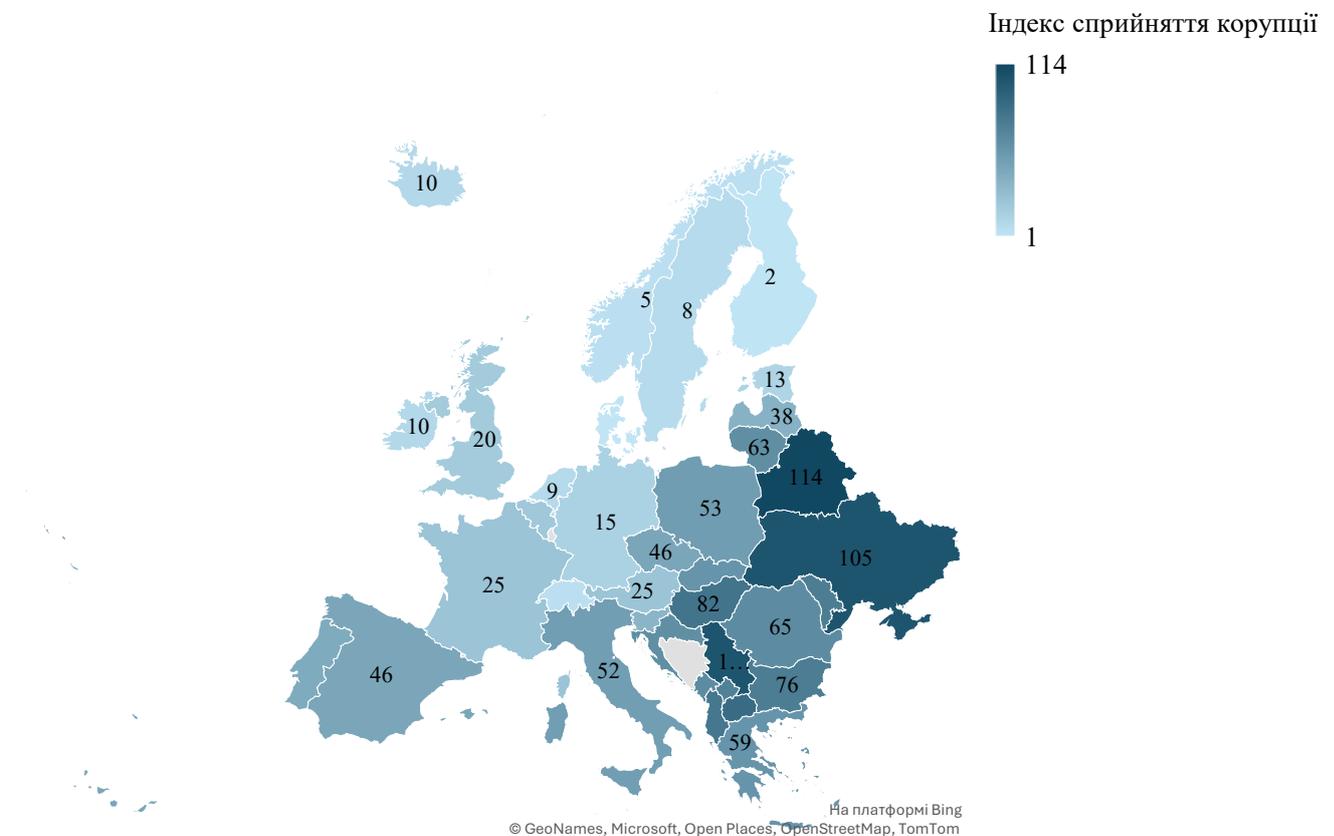

Рис. 2.9. Індекс сприйняття корупції у країнах ЄС у 2024 році

*Складено автором на основі [66]

У 2024 році Індекс сприйняття корупції зафіксував для України 35 балів зі 100 можливих, що означає погіршення позицій у світовому рейтингу – країна опустилася з 104-го на 105-те місце серед 180 держав. Водночас, Україні й надалі випереджає Росію та Білорусь.

Високий рівень корупції створює додаткові ризики для підприємств: відсутність прозорих правил, ускладнення у відстоюванні прав, зниження рівня довіри з боку інвесторів і контрагентів.

Найпоширенішими чинниками, що сприяють проявам корупції в Україні, можна виокремити:

- недостатня прозорість органів державної влади;
- брак політичної волі до реалізації ефективної антикорупційної політики;
- незацікавленість правоохоронних органів у боротьбі з корупцією;
- вплив олігархічних груп на державні рішення;
- толерантне ставлення частини населення до корупції.

Водночас важливим індикатором загального стану ділової активності є зміни в кількості суб'єктів господарювання, оскільки показник відображає динаміку започаткування чи припинення підприємницької діяльності

На рисунку 2.10 відображено динаміку змін у кількості суб'єктів господарювання упродовж 2014-2023 років.

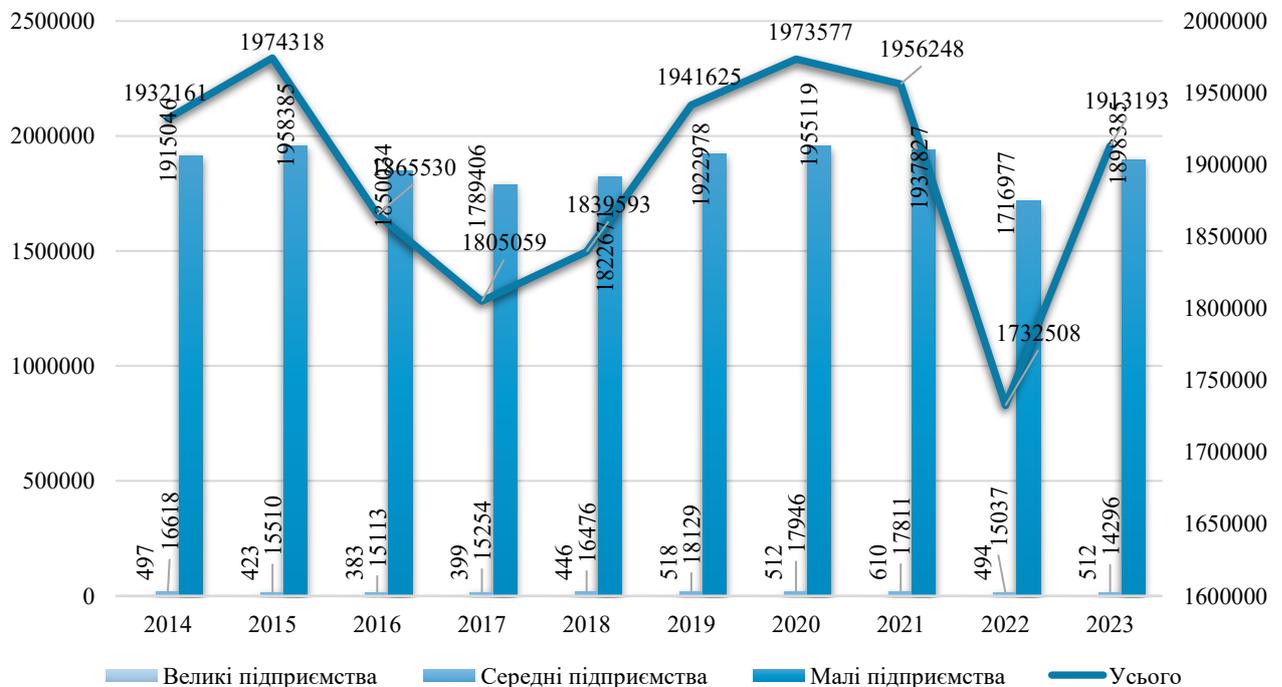

Рис. 2.10. Кількість суб'єктів підприємницької діяльності в Україні за типами підприємств з 2014 по 2023 роки

*Складено автором на основі [42]

На всьому досліджуваному періоді переважають малі підприємства, частка яких залишається найбільшою серед усіх типів суб'єктів господарювання. Найбільша їх кількість була зафіксована у 2020 році, однак із початком повномасштабної війни в Україні спостерігається помітне скорочення загальної кількості підприємств. Зокрема, у 2022 році порівняно з 2020 роком цей сегмент зазнав значного зниження : кількість середніх підприємств скоротилась майже на 16%, а малих – майже на 12%. Великі підприємства є найменш чисельною категорією і демонструє незначні коливання в кількості, практично не впливаючи на загальну динаміку.

Повномасштабна війна в Україні трансформувала просторову структуру розміщення бізнесу, спричинивши міграцію компаній із небезпечних регіонів до більш стабільних областей. На рисунку 2.11. відображено динаміку релокації компаній упродовж 2021-2024 років.

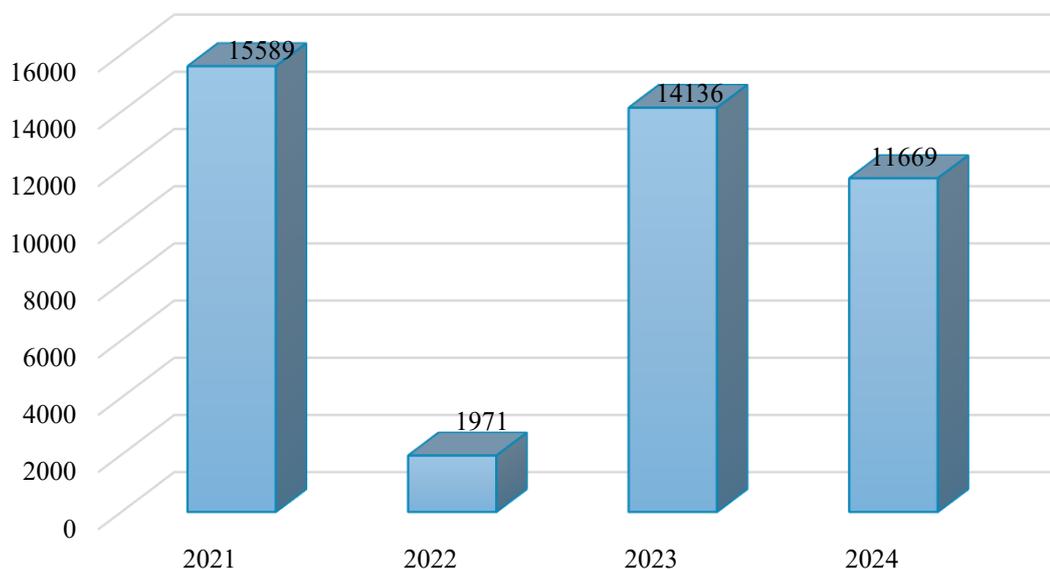

Рис. 2.11. Кількість релокації бізнесу впродовж 2021-2024 років

*Складено автором на основі [43]

У 2022 році кількість переїздів знизилось до 1971, проте у 2021 році, до початку повномасштабного вторгнення, становило 15589, що зумовлено переважно внутрішньоекономічними факторами. Надалі спостерігається

збільшення релокованих компаній: у 2023 зросла кількість до 14136, а у 2024 – становили 11669 переїздів.

Найбільш привабливими для компаній залишаються Київ, Київська, Львівська, Дніпропетровська області. У структурі релокованих компаній переважає бізнес оптової торгівлі, виробництва, логістики та ІТ.

Упродовж 2014-2023 років співвідношення між великими, середніми та малими підприємствами, що здійснюють діяльність в Україні, залишалось стабільним (рис. 2.12.): переважну більшість становити малі підприємства – близько 95% від загальної кількості, тоді як частка середніх підприємств трималась на рівні майже 5%, а великі підприємства займали упродовж усього періоду менше 1%.

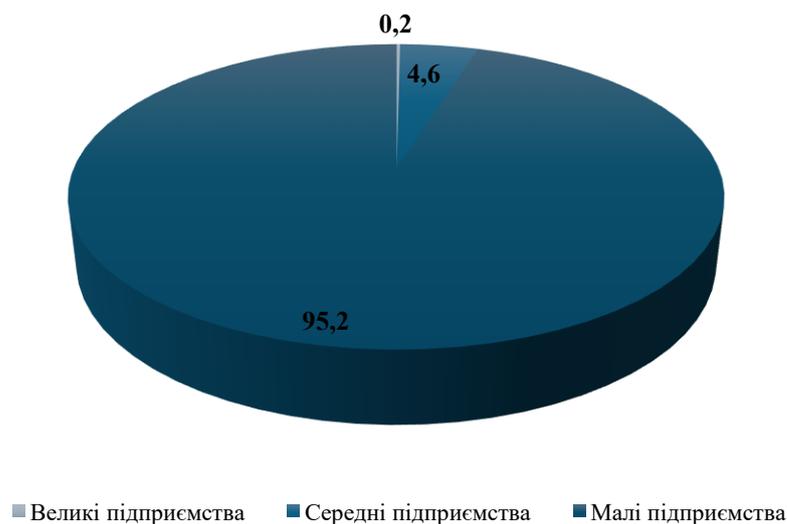

Рис. 2.12. Структура суб'єктів підприємницької діяльності в Україні за розмірами у 2023 році, %

*Складено автором на основі [42]

Як видно з рисунку, структура підприємницької діяльності за 2023 рік свідчить про абсолютне домінування малих підприємств, частка яких становить 95,2% від загальної кількості зареєстрованих підприємства. Середні підприємства формують лише 4,6%, а великі – незначну частку у 0,2%.

Сектор малого та середнього бізнесу відіграє важливу роль у функціонуванні ринкової економіки, зокрема через активну участь у формування

робочої сили. Саме цей бізнес створює значну частку робочих місць, сприяючи зниженню рівня безробіття та соціальної стабільності. Окрім цього, малий та середній бізнес наповнює ринок товарами та послугами, забезпечує надходження до бюджету, підтримує конкурентоспроможність та швидко реагують на зміни економічної ситуації, демонструючи гнучкість та здатність до інновацій.

Узагальнені показники, що відображають кількість зайнятих показників на підприємствах, представлено на рисунку 2.13.

Аналізуючи представлені дані, можна зробити висновок, що протягом усього періоду найбільша кількість зайнятих працівників припадає на середні підприємства, що визначає їх головну роль у формуванні ринку праці та забезпеченні значної частки зайнятості в економічній системі.

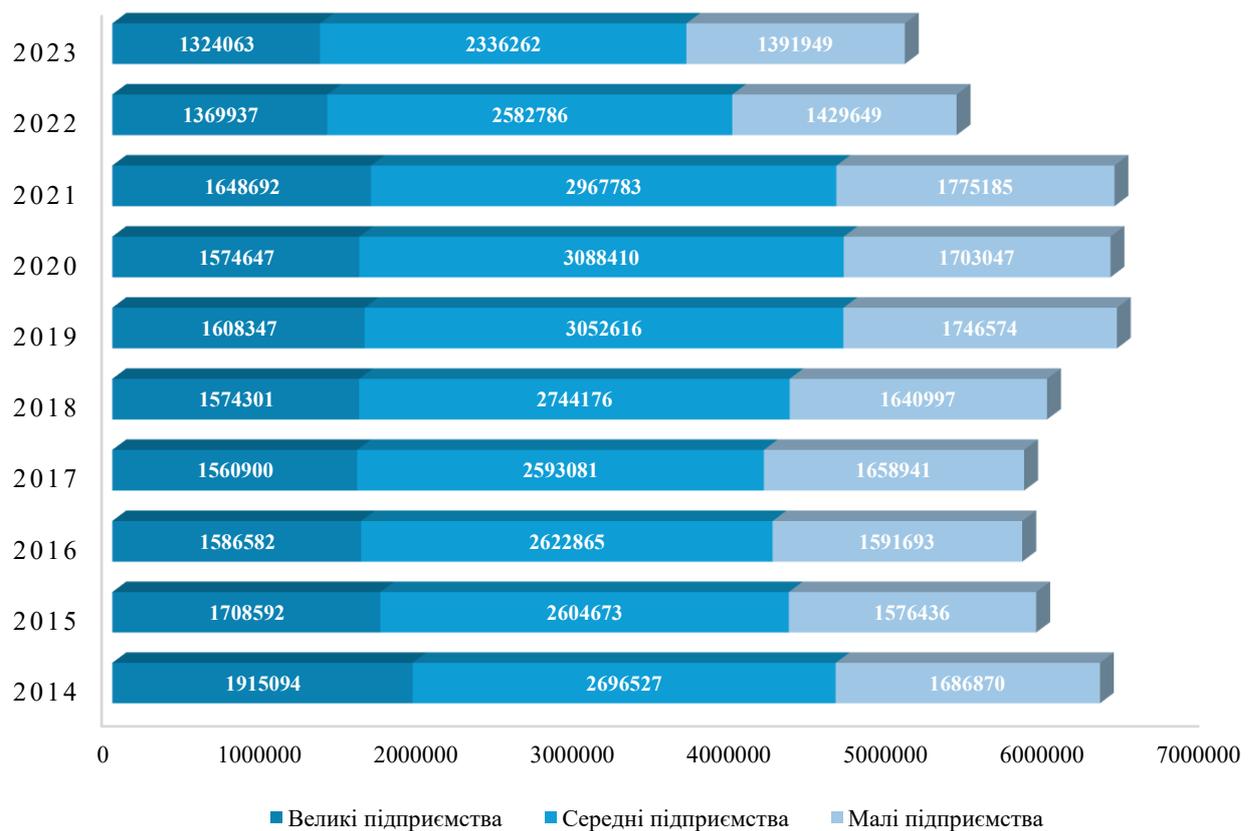

Рис. 2.13. Кількість зайнятих працівників на підприємствах у 2014-2023 роках

*Складено автором на основі [42]

У період 2019-2021 років спостерігалось зростання кількості працівників у всіх категоріях підприємств. Однак із початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну ситуація дещо змінилась: почався масовий відтік населення закордон, значна кількість підприємств була вимушена призупинити свою діяльність, а мобілізація призвела до додаткового скорочення робочої сили. У сукупності цих факторів спостерігається помітне скорочення чисельності зайнятих працівників.

Попри значне домінування за кількістю, малий та середній бізнес демонструє нижчі показники за обсягами чистого прибутку порівняно з великим бізнесом (Додаток А, табл. А.2). Така ситуація пояснюється обмеженим масштабом операцій, недостатнім інвестиційним потенціалом, а також чутливістю до зовнішніх викликів. На відміну від великого бізнесу, який має змогу акумулювати значні прибутки навіть за нестабільних умов, суб'єкти малого і середнього бізнесу зазвичай функціонують із мінімальним рівнем прибутковості.

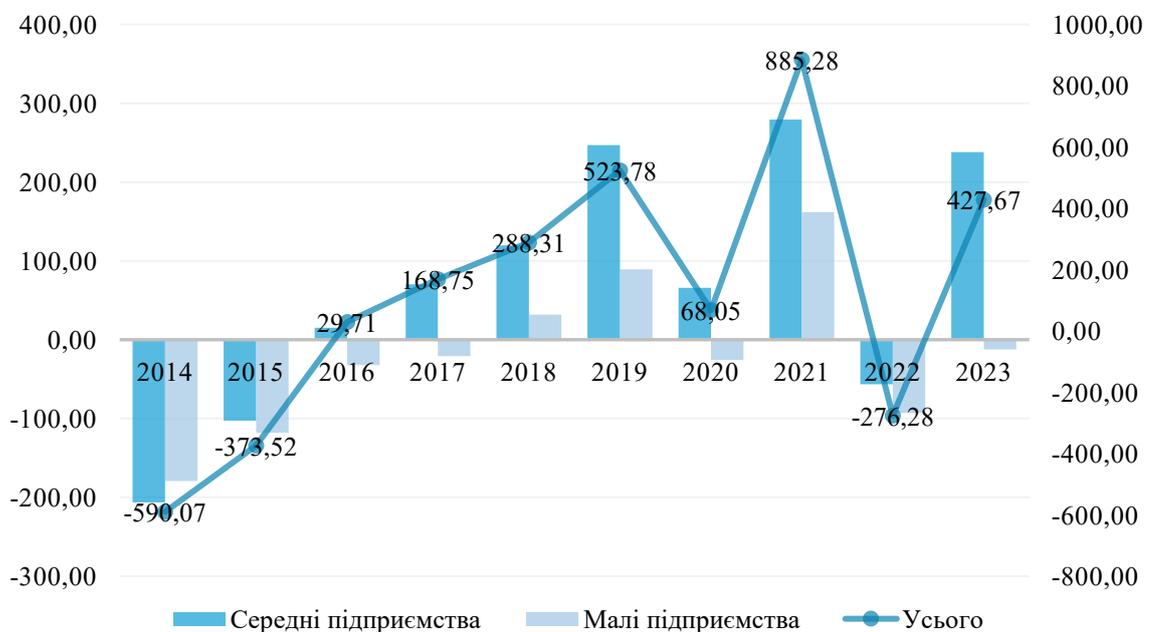

Рис. 2.14. Чистий прибуток (збиток) підприємств з розподілом на середні та малі за 2010-2023 роки

*Складено автором на основі [42]

На рисунку 2.14 представлено динаміку чистого фінансового результату малого та середнього бізнесу за період 2014-2023 років. Загалом спостерігається хвилеподібний характер змін: у першій половині періоду переважали від'ємні значення, що свідчить про збиткову діяльність підприємств. Починаючи з 2016 року, ситуація поступово покращувалась – фінансові результати стабілізувались, однак у 2020 році, показники значно зменшились, але, незважаючи на вплив пандемії COVID-19, середній бізнес зміг утримати позитивний фінансовий результат. У 2021 році досягнуто пікових значень прибутку, що пов'язано з поступовим поживлення економічної активності після послаблення карантинних обмежень.

Після розгляду динаміки фінансових показників варто проаналізувати ставлення підприємців до майбутнього розвитку власної справи. На рисунку 2.15 відображено наміри бізнесу щодо розширення діяльності.

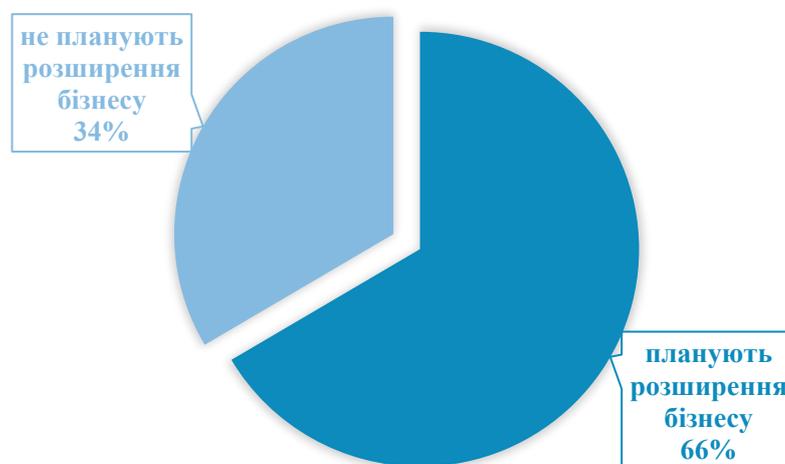

Рис. 2.15. Плани щодо розширення бізнесу у 2025 році за результатами опитування ЄБА

*Складено автором на основі [40]

Оцінка планів бізнесу щодо розширення діяльності демонструє наявність помірного оптимізму попри складні зовнішні умови. Більшість респондентів, а саме 66,5% заявлять про наміри розширювати бізнес у 2025 році.

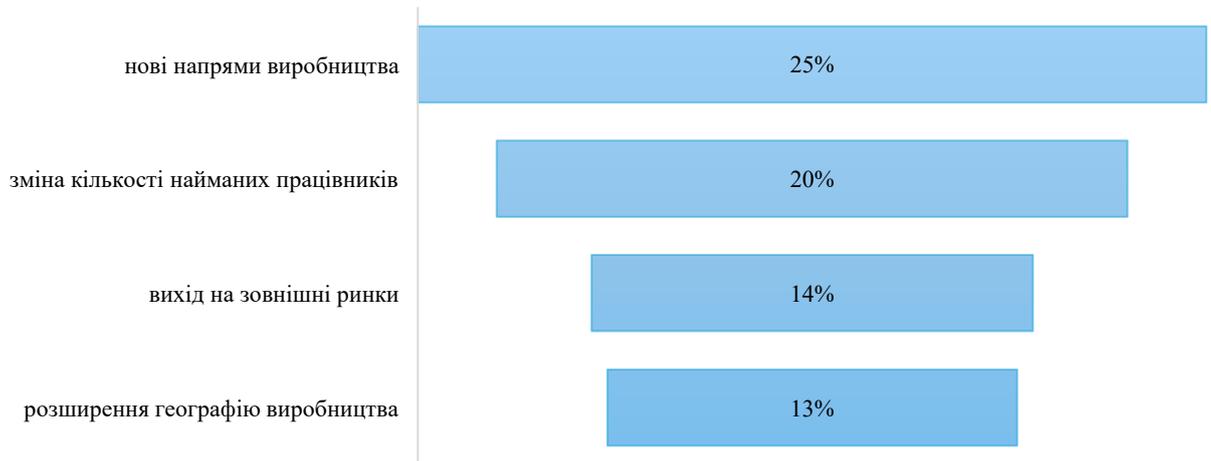

Рис. 2.16. Основні напрями розширення бізнесу у 2025 році за результатами опитування ЄБА

*Складено автором на основі [40]

Серед основних напрямів зростання виділяють відкриття нових напрямів виробництва – 25%, зміна кількості найманих працівників – 20%, вихід на зовнішні ринки – 14% та розширення географії виробничої діяльності – 13%. Однак майже третина опитаних не розглядають можливість розширення, що пов'язане з можливим обмеженням доступу до ресурсів або невизначеністю економічної ситуації

Попри наявність стимулюючих факторів, частина підприємств демонструє готовність до розвитку, орієнтуючись на адаптацію до нових умов і пошук можливостей до зростання. Водночас, для реалізації цих намірів особливою уваги набуває підтримка з боку держави та доступ до інструментів фінансової підтримки.

Отже, вплив макроекономічних факторів є визначальним чинником формування фінансової безпеки бізнесу в Україні. Економічна нестабільність, руйнування інфраструктури та переміщення підприємств у безпечніші регіони створюють серйозні виклики, особливо для малого та середнього бізнесу. Підприємницький сектор демонструє гнучкість та прагнення до розвитку. Для зміцнення фінансової безпеки необхідна цілеспрямована державна підтримка, доступ до фінансування та стабільне економічне середовище.

2.3 Оцінювання ключових драйверів фінансової безпеки бізнесу

В умовах військової агресії та загального поглиблення економічної кризи в Україні фінансове становище малого і середнього бізнесу опинилось під значним тиском. Наслідки воєнного стану охопило практично всі сфери економічної та соціальної діяльності, що спричинило скорочення доходів як у бізнес-середовищі, так і серед населення. Одночасно з цим значно зросли витрати підприємств на енергоносії, сировину, логістику, а порушення ланцюгів постачання створили додаткове навантаження на фінансову стійкість малих підприємств. Невирішеність у цій сфері та зазначені чинники стримують економічне зростання, гальмують процеси структурної трансформації національної економіки, здійснює негативний вплив на фінансову політику та бюджетний процес нашої країни.

Становлення підприємницького сектора в Україні значною мірою базується на діяльності малого та середнього бізнесу, який переважає за кількістю серед усіх суб'єктів господарювання. У цьому контексті особливої актуальності набуває забезпечення його підтримки, особливо в період воєнного стану, коли зростає потреба у збереженні економічної стабільності та посиленні фінансової безпеки. Умови нестабільної зовнішньої та внутрішньої ситуації роблять малий та середній бізнес чутливими до безлічі ризиків, що ускладнюють їх функціонування та створюють загрозу для фінансової стійкості. У разі послаблення фінансових позицій таких суб'єктів господарювання виникає небезпека у зменшенні підприємницької діяльності, що може негативно позначитись на стабільності національної економіки [44].

Важливою умовою забезпечення фінансової безпеки малого та середнього бізнесу є інтеграція державної політики підтримки з інструментами інституційного та фінансово сприяння, зокрема пільгового кредитування, податкових стимулів та грантових програм, що не лише знижують ризики, а й створюють передумови для інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках. Успішна

реалізація цих механізмів можлива лише за умови скоординованої співпраці держави, міжнародних партнерів та фінансових установ.

На тлі глибоко економічного потрясіння постає нагальна потреба у формуванні ефективного механізму підтримки та захисту малого та середнього бізнесу. Не зважаючи на те, що цей сектор є вразливим до зовнішніх викликів, він відіграє ключову роль у підтримці економічної діяльності та забезпеченні зайнятості [45].

Різні форми державної допомоги дозволяють ефективно реагувати на ситуації та зменшувати ризики для малого та середнього бізнесу (рис. 2.17).

Рис. 2.17. Система державної допомоги бізнесу в Україні

*Складено автором на основі [46]

В умовах воєнного стану однією з ключових передумов захисту інтересів малого та середнього бізнесу та забезпечення його фінансової стабільності є ефективне функціонування системи державної підтримки. У сучасних реаліях

доцільним є формування і впровадження державних заходів підтримки малого та середнього бізнесу, а саме:

- формування спеціалізованого Фонду підтримки малого та середнього бізнесу з метою сприяння відновленню господарської діяльності представників цього сектору;
- запровадження системи податкових пільг, а також економічних стимулів;
- спрощення регуляторного середовища шляхом послаблення ліцензійних вимог та штрафних санкцій;
- створення системи державних фінансових дотацій і пільгового кредитування
- реалізація програм підтримки передислокації бізнесу, зокрема сприяння у перенесенні виробничих потужностей до безпечніших регіонів [47].

Крім того, в умовах воєнної часу важливо забезпечити гнучкість та адаптивність програм підтримки відповідно до потреб підприємств у різних регіонах. Особливої уваги потребують сфери, що мають критичне значення для життєзабезпечення населення та економічної стабільності, включаючи виробництво, логістику, агросектор та ІТ.

З огляду на це, в Україні реалізуються цільові програми сприяння підприємницької діяльності, зокрема через спрощену систему оподаткування, грантова ініціативи та пільгове кредитування. Такі заходи спрямовані на зниження фінансових ризиків, стимулювання ділової активності, підтримку інвестиційного потенціалу бізнесу та створення нових робочих місць.

Спрощена система оподаткування є одним з інструментом стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, оскільки забезпечує зменшення фіскального навантаження, полегшує ведення бухгалтерської звітності та створює сприятливі умови для започаткування та ведення бізнесу. Впровадження спрощеної системи оподаткування сприяє детінізації бізнесу, підвищенню її конкурентоспроможності, а також забезпечує доступ суб'єктів господарювання до фінансових ресурсів, необхідних для їхнього розвитку. Водночас ця система

має низку недоліків, пов'язаних з оцінкою її ефективності, забезпеченням податкової справедливості та потенційним зменшенням податкових надходжень до бюджету держави [48].

Відповідно до критеріїв, встановлених Податковим кодексом України, визначено чотири групи платників єдиного податку. Вони відрізняються за правовим статусом суб'єктів господарювання, обсягом доходу, кількістю найманих працівників та видом діяльності. Основні характеристики кожної з груп наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Характеристика груп платників єдиного податку на спрощеній системі оподаткування в Україні

Критерій	1 група для фізичних осіб	2 група для фізичних осіб	3 група для фізичних та юридичних осіб	4 група для сільськогосподарських підприємств
1	2	3	4	5
Ставка ЄП	до 10% від прожит. мінім.	до 20% від мінім. ЗП	5% від доходу	в залежності від категорії земель, де базою оподаткування є нормативна грошова оцінка 1 га сільськогосподарських угідь
Обсяг доходу	до 300 тис. грн	до 1,5 млн. грн.	до 5 млн. грн	не менше 75% частка с/г продукції в доході
Працівники	не дозволено	до 10 осіб	не обмежено	не обмежено
Діяльність	Роздрібна торгівля, побутові послуги	Послуги, виробництво, продажі, ресторанний бізнес	Усі види дозволені на спрощеній системі	Виробництво сільськогосподарської продукції

*Складено автором на основі [49]

Окрім податкових заходів, ключове значення для підтримки малого та середнього бізнесу мають механізми прямої фінансової допомоги, адже доступ до додаткових ресурсів є необхідною умовою для забезпечення їхньої фінансової стабільності та розвитку. Ефективність впровадження заходів державної підтримки залежить від рівня інституційної взаємодії між органами виконавчої

влади та суб'єктами господарювання. Особливо актуальним є налагодження партнерської моделі взаємодії на основі довіри та взаємної відповідальності.

З метою оцінки поточних фінансових потреб та оцінки стану бізнесу було проведено опитування серед представників малого і середнього бізнесу. Рисунок 2.18 представляє результати опитувань бізнесу щодо планів залучення коштів у 2025 році.

Рис. 2.18. Плани бізнесу щодо залучення коштів у 2025 році

*Складено автором на основі [40]

Як видно з результатів, то лише 62% опитаного бізнесу планує залучати кошти для розвитку або підтримки діяльності, тоді як 38% наразі не мають таких намірів.

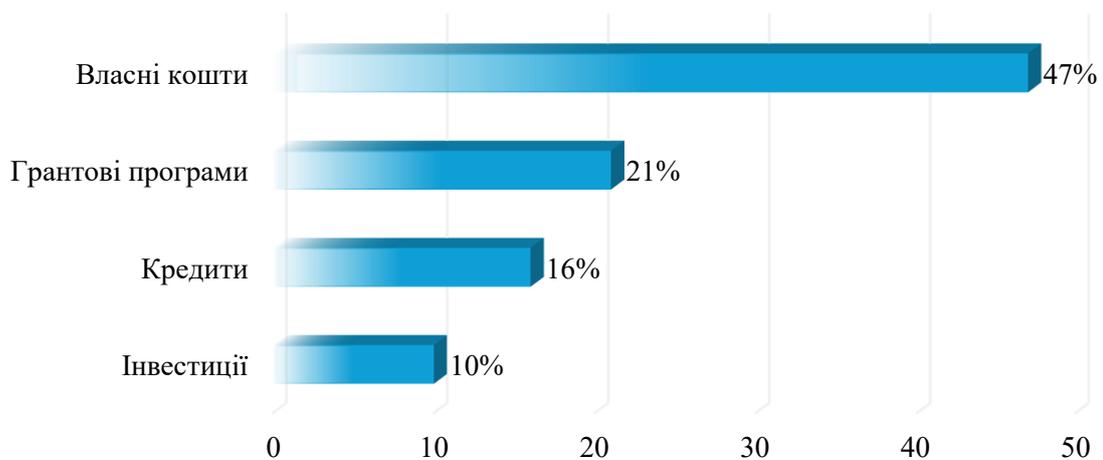

Рис. 2.19. Основні напрями залучення коштів до бізнесу у 2025 році

*Складено автором на основі [40]

Серед тих підприємств, які розглядають можливість фінансування (рис. 2.18), домінуючою є орієнтація на власні кошти – 47%, відносно низька частка охочих скористатися інвестиціями – 10%. 16% респондентів вказали на можливість кредитування, що підтверджує актуальність проблеми доступу до банківських продуктів та фінансових інструментів, а отже, актуалізує потребу в розширенні програм доступного кредитування. Натомість 21% опитаних орієнтуються на грантові програми, що вказує на актуальність державної та міжнародної допомоги у формі безповоротного фінансування.

Однією з таких є урядова ініціатива «єРобота», яка спрямована на підтримку українських громадян через систему грантів, що стимулюють започаткування та розвиток підприємницької діяльності, а також підвищення професійної кваліфікації. Програма має на меті активізувати підприємницьку активність населення та сприяти створенню нових робочих місць.

У межах проєкту передбачено 6 грантових напрямів:

- надання мікрогрантів для старту власної справи;
- підтримка розвитку підприємств у сфері переробної промисловості;
- фінансування створення садів;
- розвиток тепличного господарства;
- гранти на реалізацію стартапів, зокрема у сфері інформаційних технологій;
- фінансування навчання з ІТ-спеціальностей [50].

Крім грантових програм, діє державна програма пільгового кредитування «Доступні кредити 5-7-9%». Програма спрямована на стимулювання підприємницької діяльності, зокрема через надання доступного фінансування для інвестиційних потреб, розширення виробничих потужностей. Ініціатива була започаткована з метою створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності та посилення фінансової спроможності малого та середнього бізнесу. Особлива увага приділяється на підтримку аграрного сектору, інноваційного сектору та підприємств, що працюють в умовах підвищених воєнних ризиків.

У період воєнного стану програма була суттєво адаптована до нових економічних реалій: було розширено перелік допустимих цілей кредитування, збільшено граничні суми фінансування, а також впроваджено механізми компенсації відсоткової ставки за рахунок державного бюджету.

Станом на початок 2025 року у межах програми було видано 10 558 пільгових кредитів на загальну суму 33,6 млрд гривень. Загалом, з моменту запуску програми у лютому 2020 року, український бізнес залучив понад 115 тисяч кредитів на суму понад 399,6 млрд гривень.

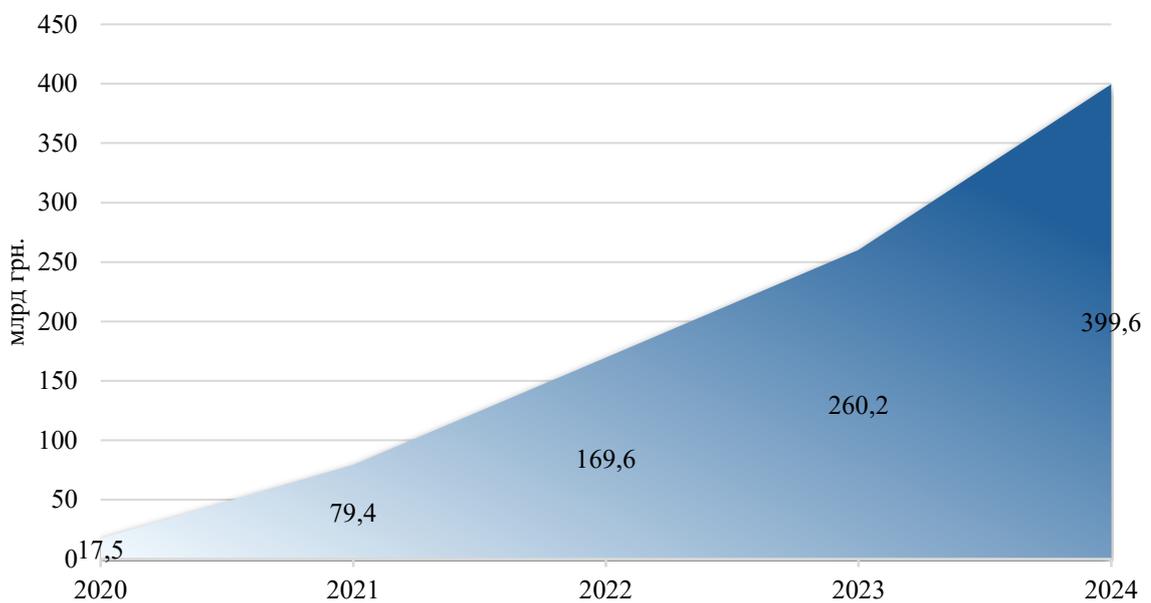

Рис. 2.20. Динаміка виданих кредитів за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» у 2020-2024 роках

*Складено автором на основі [51]

Значна частина коштів була спрямована на забезпечення пріоритетних потреб бізнесу в умовах воєнного часу. Зокрема, 24,6 млрд грн. було виділено на інвестиційні проекти; 63,7 млрд грн. – на фінансування оборотного капіталу; 39,62 млрд грн. – на підтримку сільськогосподарських товаровиробників; 20,81 млрд грн. спрямували на переробку агропродукції; 57,56 млрд грн. – на реалізацію антивоєнних ініціатив; 17,45 – млрд грн. – на кредитування бізнесу в у зоні високого воєнного ризику [51].

Рис. 2.21. Основні напрями надавання кредитних ресурсів бізнесу упродовж 2020-2024 роках

*Складено автором на основі [51]

За даними Міністерства економіки України, найбільше кредитних ресурсів у 2025 році спрямовано на (рис. 2.21): інвестиційні проекти – 8,2 млрд грн.; підтримку бізнесу у зоні високого воєнного ризику – 7,1 млрд грн.; розвиток переробної промисловості – 6,4 млрд грн.; посівну кампанію – 5,4 млрд грн.; поповнення обігових коштів – 5,3 млрд грн [51].

Рис. 2.22. Основні напрями надання кредитних ресурсів бізнесу у 2025 році

*Складено автором на основі [51]

Основними галузями, які користуються програмою, залишаються переробна промисловість, сільське господарство, оптова та роздрібна торгівля. Серед регіонів лідерами за обсягами укладених кредитних договорів є Львівська, Дніпропетровська, Київська, Одеська, Харківська, Вінницька, Полтавська області та м. Київ.

У програмі беруть участь 46 банків, серед яких найбільшу кількість кредитів від початку дії програми видали : АТ КБ «ПриватБанк» – понад 53,2 тис. кредитів, АТ «Ощадбанк» – 17,6 тис. кредитів, АБ «Укргазбанк» – 6,3 тис. кредитів [51].

У контексті євроінтеграційних процесів та викликів, зумовлених військовою агресією, підтримка малого та середнього бізнесу в Україні набуває особливої актуальності.

Таблиця 2.3

Інструменти підтримки бізнесу України зі сторони ЄС

Інструменти підтримки	Характеристика інструментів підтримки
1	2
Фінансова та інвестиційна підтримка	Фінансова допомога з боку ЄС через гранти та кредити на підтримку бізнесу, стабілізацію економіки. Програми Європейського інвестиційного банку та Європейського банку реконструкції та розвитку для модернізації бізнесу Залучення інвесторів через інтеграцію України у європейський ринок і впровадження європейських стандартів ведення бізнесу.
Інтеграція у внутрішній ринок ЄС	Поглиблена зона вільної торгівлі спростить доступ українських товарів і послуг на ринки ЄС. Логістична інтеграція через розвиток транспортних коридорів та інтеграцію у європейську транспортну систему.
Відновлення інфраструктури згідно європейських стандартів	Реконструкція зруйнованого бізнесу із застосуванням європейських стандартів і технологій.
Розвиток технологій та цифрової економіки	Інтеграція українських ІТ-компаній у європейські цифрові екосистеми через участь у програмах Horizon Europe та Digital Europe. Сприяння розвитку стартапів та наукових інновацій через європейські грантові програми.
Реформи та гармонізація законодавства	Модернізація економічного регулювання малого та середнього бізнесу для покращення бізнес-середовища та залучення інвестицій.
Людський капітал	Вільний рух робочої сили та створення умов для повернення фахівців в Україну.

Джерело: складено автором на основі [52]

Уряд України підписав політичну частину Угоди про асоціацію з ЄС у березні 2014 р., економічну – у червні 2014 р. Питання про державну допомогу розкривається у статтях 262-267 Угоди. Згідно з даними положеннями, основне завдання уряду України – розробити повноцінну систему державної допомоги (відповідне законодавче поле, система моніторингу, забезпечення прозорості тощо), яка буде відповідати принципам, правилам та стандартам ЄС [53]

Ініціатива Європейського Союзу EU4Business допомагає малому та середньому бізнесу у країнах Східного партнерства ефективніше реалізовувати свій потенціал та стимулювати економічне зростання. Загальна мета ініціативи в Україні полягає у підтримці економічного зростання шляхом розвитку підприємств та створення нових робочих місць. [54]

З початком повномасштабної війни Росії проти України багато малого та середнього бізнесу зазнало значних втрат, тому програма EU4Business виділила близько 8 млн євро у вигляді безповоротних грантів для понад 1300 компаній [55].

У таблиці 2.4 відображені обсяги підтримки українського бізнесу в межах ключових програм, які були реалізовані у 2022-2025 роках.

Таблиця 2.4

Обсяги підтримки бізнесу України з боку ЄС та країн членів з 2022 по 2025 рік

Рік	Програма/ Ініціатива	Опис	Країни/ Організації	Виділені кошти
1	2	3	4	5
2022	EU4Business	Підтримка малого і середнього бізнесу через гранти для розвитку бізнесу та збереження робочих місць.	ЄС, Німеччина	5 млн євро
2023	EU4Business	Гранти для малого і середнього бізнесу, які постраждали від війни: 100 грантів по 10 тисяч євро.	ЄС, Німеччина	1 млн євро
2023	EU4Business	Підтримка 30 інноваційних проектів, спрямована на розширення експортних можливостей.	ЄС	750 тисяч євро
2025	Конкурс пропозицій	Програма для підтримки малого бізнесу, з акцентом на постраждалих від війни.	ЄС	50 млрд євро

1	2	3	4	5
2024	Фінансова допомога від Франції	Гранти для підтримки енергетичного та інфраструктурного секторів, включаючи допомогу малому бізнесу	Франція	200 млн євро
2024	Fonds d'Etudes et d'Aide au Secteur Privé (Франція)	Гранти для інноваційних проектів і бізнесу, сума грантів від 100 тис. до 500 тис. євро	Франція	В залежності від проекту

Джерело: узагальнено автором на основі [57-61]

Станом на 2025 рік в Україні реалізується 15 двосторонніх проектів ЄС, спрямованих на підтримку бізнесу, із загальним бюджетом понад 92 млн євро [55].

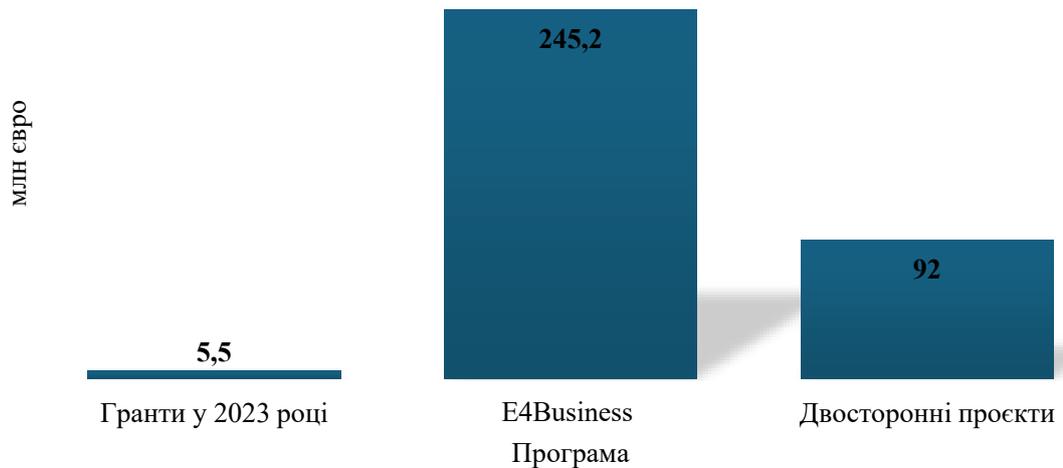

Рис. 2.23. Обсяги підтримки бізнесу України з боку ЄС у 2023-2024 роках

*Складено автором на основі [57-61]

Суттєвим прикладом ефективності грантової підтримки стала діяльність 12 компаній, які змогли скористатись фінансуванням, адаптуватись до нових умов та вийти на новий рівень. Вони модернізували виробництво, впровадили європейські стандарти якості, розширили асортимент продукції та успішно інтегрувались у ринки Європейського Союзу.

Таблиця 2.5

Приклади реалізації грантової підтримки малого і середнього бізнесу

Компанія	Сфера діяльності	Ключове досягнення
1	2	3
STIF Eastern Europe	Виробництво елеваторних ковшів	Вихід на ринки Угорщини та Румунії.
ECOFACOR	Електромобілі та зарядні станції	Сертифікація, вихід на ринки ЄС і Британії.
Logic Power	Системи резервного живлення	Відновлення експорту, інвестиції в обладнання.
GALLEN-1	Обладнання кухонного призначення	Вихід на ринок Німеччини, FSC-сертифікація.
GOODEVAS	Дитячі меблі з екоматеріалів	Виробнича модернізація.
PRANA	Системи вентиляції	Вихід на ринок скандинавських країн.
INSORTEX	Промислове обладнання	Початок експорту до Польщі

Джерело: складено автором на основі [54]

Фінансова безпека малого та середнього бізнесу в Україні набуває особливої значущості в умовах воєнного стану та економічної нестабільності. Малий бізнес залишається найбільш чисельним сегментом підприємницького сектору, що суттєво впливає на зайнятість та економічну стабільність країни, водночас демонструючи високу вразливість до зовнішніх чинників. Державні програми, спрямовані на підтримку малого та середнього бізнесу сприяють зниженню фінансових ризиків і стимулюють розвиток підприємництва.

Отже, у складних умовах воєнної агресії та економічної кризи малий та середній бізнес в Україні зазначає значного фінансового навантаження. Державна підтримка і підтримка ЄС у вигляді грантів та технічної допомоги допомагають бізнесу отримати фінансування, модернізуватись та інтегруватись на європейський ринок. Завдяки цим заходам бізнес зміцнює позиції, розвивається і створює робочі місця, що сприяє економічній стабільності країни.

У другому розділі було детально досліджено особливості оцінки фінансової безпеки бізнесу, що виявило її складний та багатогранний характер, який вимагає застосування різноманітних методик із урахуванням як кількісних,

так і якісних показників. Відсутність єдиного універсального інструменту оцінювання зумовлює необхідність адаптації методів до специфіки окремого бізнесу та постійного моніторингу для своєчасного виявлення потенційних загроз та їх оперативного вирішення, що сприяє підвищенню рівня захищеності бізнесу в умовах мінливої економічної ситуації..

Проаналізовано вплив макроекономічних факторів на формування фінансової безпеки бізнесу в Україні, зокрема економічної нестабільності руйнування інфраструктури та переміщення підприємств, що створює додаткові виклики для малого і середнього бізнесу. Подолання цих проблем можливе за умови ефективної державної підтримки, яка передбачає податкові пільги, пільгове кредитування, грантові програми та спрощення регуляторних процедур.

Малий та середній бізнес відіграє важливу роль у збереженні економічної активності, забезпеченості населення та стабілізації внутрішнього ринку. Водночас цей сектор є одним із найбільш вразливим до зовнішніх загроз, що виникають.

Виділено значущість злагодженої роботи державних органів, міжнародних партнерів та організацій для підтримки розвитку та активізації підприємницької діяльності. Ефективна співпраця є ключовою умовою для створення сприятливого бізнес-середовища та залучення інвестицій.

Європейський Союз надає підтримку у вигляді грантів та технічної допомоги, що суттєво прискорює процеси євроінтеграційних трансформацій. Завдяки такій підтримці малий та середній бізнес може функціонувати та має можливість зміцнювати власну фінансову стійкість та підвищувати конкурентоспроможність.

РОЗДІЛ 3

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Мінімізація ризиків фінансової безпеки бізнесу в умовах євроінтеграційних трансформацій

Сучасні реалії функціонування українського бізнесу визначаються впливом дестабілізуючих факторів, серед яких значну роль відіграє повномасштабна війна, що супроводжуються постійними ракетними атаками та руйнуванням інфраструктури. У таких умовах особливої уваги набуває формування ефективної системи фінансової безпеки, здатної не лише протистояти загрозам, але й адаптуватись до викликів. З огляду на стратегічний курс держави на європейську інтеграцію, актуалізується потреба у приведенні підходів до забезпечення фінансової безпеки бізнесу у відповідність із сучасними європейськими практиками, що передбачає оновлення нормативної бази, вдосконалення інструментів, запровадження превентивних механізмів захисту та підвищення прозорості у сфері корпоративного управління.

Фінансова безпека бізнесу є багатовимірним і динамічним явищем, що потребує створення цілісного та гнучкого механізму її забезпечення з урахуванням ключових характеристик і специфіки функціонування суб'єкта господарювання. Ефективне функціонування такого механізму має передбачати:

- чітке окреслення фінансових інтересів бізнесу, які підлягають захисту в умовах господарської діяльності;
- своєчасне виявлення загроз як внутрішнього, так і зовнішнього походження, що можуть перешкоджати реалізації цих інтересів;
- розробку та впровадження комплексу превентивних і захисних заходів, спрямованих на запобігання можливим фінансовим втратам [61].

До основних ключових структурних компонентів механізму управління фінансової безпеки належать (рис. 3.1): об'єкти та суб'єкти управління, система

фінансових інтересів бізнесу, принципи, методи, управлінські функції, організаційна структура, нормативно-правове та інформаційне забезпечення. У сукупності ці елементи утворюють цілісну систему управління фінансовою безпекою, що забезпечує належний рівень стійкості бізнесу до внутрішніх та зовнішніх загроз [61]. Збалансована взаємодія зазначених елементів формує гнучку архітектуру управління, яка забезпечує адаптивність бізнесу до змін у зовнішньому середовищі, а також ефективну протидію кризовим проявам. Кожен компонент виконує функціональну роль, проте саме їх узгоджена інтеграція в межах єдиної моделі управління створює передумови для досягнення високого рівня фінансової захищеності.

Рис. 3.1. Структурні компоненти механізму забезпечення фінансової безпеки бізнесу

*Складено автором на основі [61]

Забезпечення фінансової безпеки бізнесу передбачає формування ключових елементів та цілісної системи організації фінансової безпеки. З огляду на це, процес досягнення фінансової безпеки та нейтралізації потенційних загроз може бути структурований у низку послідовних етапів (рис. 3.2).

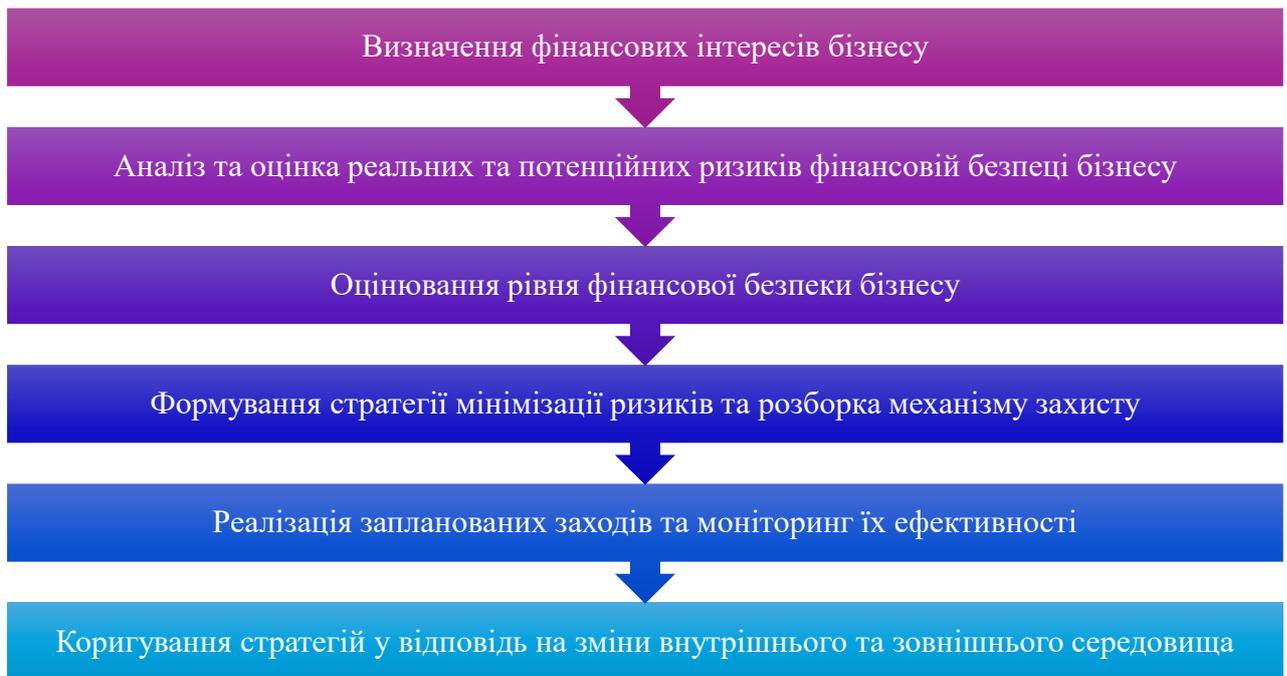

Рис. 3.2. Система протидії загрозам та забезпечення фінансової безпеки бізнесу

*Складено автором на основі [62]

З метою протидії актуальним загрозам фінансовій безпеці бізнесу та підвищення фінансово-економічної стійкості бізнесу варто застосовувати комплекс заходів підтримки, спрямованих на зменшення ризиків, стабілізацію діяльності та забезпечення ефективного управління фінансами. Основні етапи протидії загрозам відображені на рисунку 3.3.

Рис. 3.3. Етапи ідентифікації та нейтралізація загроз фінансовій безпеці бізнесу

*Складено автором на основі [63]

На початковому етапі відбувається вибір аналітичного методу, що дозволяє здійснити комплексний аналіз стану бізнесу з урахуванням специфіки його діяльності, галузевих ризиків та зовнішнього середовища. Наступним етапом є ідентифікація зон ризику – напрямів фінансово-господарської діяльності, які є найбільш вразливими до негативного впливу зовнішніх або внутрішніх загроз.

Після цього здійснюється оцінка рівня загроз, що передбачає визначення ймовірності реалізації виявлених ризиків та масштабів їх можливого впливу на фінансову безпеку бізнесу. Далі розробляються механізми реагування – інструмента та заходи, що спрямовані на зниження рівня ризиків або їх усунення. Завершальним етапом є реалізація заходів, що інтегруються в загальну систему управління підприємством, забезпечуючи підвищення його фінансової стійкості та здатності протистояти загрозам [64].

Фінансова безпека бізнесу забезпечується шляхом реалізації сукупності заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків та захист фінансових ресурсів. У таблиці 3.1 відображено ключові заходи, які можна віднести до забезпечення фінансово безпеки бізнесу.

Запропоновані заходи охоплюють як стратегічні, так і тактичні інструменти управління, спрямовані на зменшення вразливості бізнесу до зовнішніх та внутрішніх загроз та ризиків [64].

Таблиця 3.1

Заходи забезпечення фінансової безпеки бізнесу

Заходи	Опис
1	2
Диверсифікація джерел доходу	Розширення напрямів діяльності та вихід на нові ринки для зменшення залежності від одного джерела фінансування.
Фінансовий контроль та аудит	Регулярний моніторинг фінансових показників, проведення внутрішнього і зовнішнього аудиту для виявлення потенційних загроз.
Страховання фінансових ризиків	Використання страхових інструментів для захисту від непередбачуваних втрат.
Оптимізація витрат	Впровадження ефективних методів управління витратами та скорочення непотрібних витрат.
Антикризове управління	Розробка стратегій реагування та фінансові кризи та механізмів оперативного відновлення.

Джерело: створено автором на основі [64]

Диверсифікація джерел доходу дозволяє розширити напрями діяльності, освоєнні нових ринків та сегментів, а також у творенні альтернативних джерел прибутку. У контексті забезпечення фінансової безпеки бізнесу диверсифікація виконує роль запобіжника проти втрати доходів у разі несприятливих змін у бізнес-середовищі.

Оцінювання та моніторинг за фінансовими ризиками становлять невід'ємну частину стратегічного управління бізнесу, адже сприяють своєчасному виявленню потенційних загроз і прийняттю управлінських рішень. Оцінювання фінансових ризиків охоплює дослідження як зовнішніх, так і внутрішніх загроз, що здатні вплинути на фінансовий стан компанії, а також визначення рівня ризику, його ймовірності та можливих наслідків. Система моніторингу ризиків повинна функціонувати на постійній основі, спираючись на аналіз основних показників фінансової стійкості, зокрема коефіцієнтів ліквідності, рентабельності, автономії та платоспроможності. Запровадження сучасних технологій у процес забезпечує автоматизацію контролю за ризиками, що підвищує якість управлінських дій [65].

Наявність страхового покриття дозволяє зменшити тиск фінансових загроз, оперативно компенсувати збитки, та бути захищеним від непередбачуваних обставин, таких як форс-мажорні події, шахрайство або банкрутство контрагентів.

Оптимізація витрат охоплює системне управління фінансовими ресурсами з метою підвищення ефективності їх використання, що передбачає виявлення резервів, мінімізацію непродуктивних витрат, а також впровадження бюджетування та контролю за витратами.

Основа антикризового управління становлять стратегії, що передбачають аналіз потенційних сценаріїв розвитку подій, розробку механізмів оперативного реагування на загрози та забезпечення гнучкості управлінських рішень [65].

Умови євроінтеграційної трансформації України вимагають від бізнесу не лише адаптації до нових ринкових викликів, але й активного впровадження принципів прозорості та ризик-орієнтованого управління відповідно до

європейських стандартів. Реалізація зазначених заходів у поєднанні з належною інституційною підтримкою здатна забезпечити стійкість підприємств до фінансових потрясінь та створити основу для довгострокової фінансової безпеки в умовах інтеграції до Європейського Союзу [65].

У сучасних умовах інтеграції України до європейського простору особливого значення набуває узгодження внутрішніх механізмів забезпечення фінансової безпеки бізнесу з нормативними вимогами, що висуваються європейськими інституціями.

Трансформація економіки України у напрямку євроінтеграції вимагає не лише адаптації до умов глобальної конкуренції, а й зумовлює необхідність формування прозорого бізнес-середовища та підвищення фінансової безпеки. Впровадження європейських стандартів у сфері корпоративного управління, фінансової звітності, протидії відмиванню коштів та боротьби з корупцією слугує ефективним інструментом для досягнення цих цілей. Гармонізація національного законодавства з нормативно-правовими актами Європейського Союзу дозволяє не лише підвищити рівень довіри до українського бізнесу з боку міжнародних партнерів, а й створює передумови для сталого розвитку підприємств в умовах глобальної конкуренції [66].

Впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності сприяє забезпеченню прозорості та зрозумілості інформації про суб'єктів господарювання, що унеможливорює приховування доходів, зменшує корупційні ризики та зміцнює фінансову безпеку підприємств. Вони формують надійну основу для об'єктивного визначення доходів і витрат, а також коректної оцінки активів і зобов'язань [67].

Розробка Міжнародних стандартів фінансової звітності стала необхідною у зв'язку з потребою уніфікації національних вимог до обліку та звітності в умовах глобалізації. МСФЗ не прив'язані до економічних особливостей окремих країн і сформовані як результат компромісу між представниками різних національних систем звітності.

Посилення євроінтеграційних процесів, участь України у міжнародному економічному співробітництві, залучення іноземних інвестицій та вихід вітчизняних компаній на глобальні ринки обумовлюють необхідність подальшого реформування системи бухгалтерського обліку. Запровадження МСФЗ сприяє відкритості, прозорості та порівняння фінансової звітності суб'єктів господарювання. У контексті глобалізації, захисту прав інвесторів та розвитку міжнародних фінансових ринків це набуває особливої актуальності [68].

Перехід України на МСФЗ забезпечує низку переваг як для національної економіки, так і для окремих суб'єктів бізнесу. Цей перехід має ключові переваги, які відображені у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Основні переваги запровадження МСФЗ в Україні

Перевага	Сутність
1	2
Приплив іноземних інвестицій	Підвищення довіди до фінансової звітності компаній, що полегшує залучення капіталу без необхідності трансформації звітності.
Прозорість та зниження ризиків	Забезпечення відкритості даних про діяльність компаній; зниження інформаційної асиметрії для інвесторів та кредиторів.
Довіра до контрагентів	Розкриття реального власника підвищує рівень довіри до українських підприємств і сприяє розширенню зовнішньоекономічних зв'язків.
Порівнюваність статистичних даних	Уніфікована звітність підвищує якість статистики та забезпечує порівняння з іншими країнами, що покращує аналітичну й інвестиційну діяльність.

Джерело: складено автором на основі [68]

За допомогою впровадження МСФЗ, компанії стають прозорішими та ефективнішими. Запровадження МСФЗ дає змогу досягти таких ефектів, які відображено на рисунку 3.4.

Рис. 3.4. Переваги впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності для бізнесу

*Складено автором на основі [68]

Впровадження МСФЗ сприяє зміцненню фінансової безпеки бізнесу, оскільки забезпечує прозорість фінансової звітності, підвищує довіру з боку іноземних інвесторів і партнерів, а також відкриває доступ до міжнародних ринків, що забезпечить стабільність фінансових потоків, знижує ризики неплатоспроможності та сприяє стійкому розвитку підприємств в умовах конкуренції та економічної інтеграції.

Адаптація фінансового регулювання в Україні до оновлення європейських стандартів спрямована на посилення фінансової безпеки бізнесу та підвищення рівня прозорості господарських операцій. Внесення змін до Закону України [69] передбачає гармонізацію нормативної бази відповідно до міжнародних вимог AVL/CFT, що включає розширення переліку суб'єктів фінансового моніторингу, вдосконалення оцінки ризиків та посилення контролю за операціями з віртуальними активами.

Основні законодавчі ініціативи ЄС у сфері AML/CFT

Документ	Основні положення
1	2
Регламент ЄС 2024/1620	Створення європейського органу для боротьби з відмиванням коштів та фінансування тероризму.
Регламент ЄС 2024/1624	Визначає правила запобігання використанню фінансової системи для відмивання коштів та фінансування тероризму.
Директива ЄС 2024/1640	Встановлює механізми, які держави-члени повинні впровадити для запобігання фінансовим злочинам на національному рівні.
Директива ЄС 2024/1654	Встановлює нові правила доступу до банківських рахунків

Джерело: створено автором на основі [70]

Запровадження зазначених норм посилює фінансову безпеку бізнесу, оскільки вимагає перегляду внутрішніх процесів управління, посиленню контролю за фінансовими операціями та впровадження сучасних інструментів оцінки ризиків. Особливе значення має регулювання операцій із криптоактивами, діяльності платформ краунфандингу та фінансових посередників, що сприяє зміцненню системи фінансового моніторингу, зменшенню ризиків фінансових зловживань і підвищенню прозорості функціонування бізнесу [70].

Успішна імплементація цих змін залежить від системного моніторингу актуальних регуляторних вимог, навчання персоналу, а також активної взаємодії з профільними органами нагляду. Враховуючи зростаючий рівень регулювання європейського фінансового ринку, відповідність новим стандартам є важливим фактором конкурентоспроможності українського бізнесу в міжнародному середовищі.

Впровадження європейських стандартів фінансової безпеки в Україні здійснюється через гармонізацію національного законодавства з правом ЄС, передбачену Угодою про асоціацію [57].

Паралельно з нормативними змінами відбувається реформування інституційної інфраструктури, відповідальної за реалізацію політики фінансової безпеки. У цьому процесі важливу роль відіграють спеціалізовані державні

органи. Зокрема, Національне агентство з питань запобігання корупції, відповідає за впровадження антикорупційної політики, здійснення контролю за фінансовими деклараціями публічних службовців. Державна служба фінансового моніторингу України виконує функції координаційного центру у сфері боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, та працює відповідно до міжнародних стандартів, зокрема FATF. Для забезпечення прозорості державних процесів активно впроваджуються електронні системи звітності, відкриті реєстри бенефіціарних власників, Єдиний державний реєстр декларацій, а також платформи електронного фінансового контролю (зокрема Proorro, YouControl, OpenDataBot), що відповідає вимогам Європейського Союзу щодо відкритості бізнес-середовища [70].

Процес приведення національного законодавства та впровадження європейських стандартів у сфері корпоративного регулювання супроводжується як значними можливостями, так і водночас ставляючи низку глибоких структурних викликів.

До ключових викликів належать значні витрати на адаптацію ІТ-інфраструктури, навчання персоналу та сертифікацію відповідно до вимог ЄС. Особливо уразливими є представники малого та середнього бізнесу, які стикаються з обмеженим доступом до фінансових ресурсів. Також, складність адаптації зумовлюється відмінностями між національними та європейськими нормами, що вимагає від компанії адаптивності та здатності реагувати на нормативні зміни. Важливою перешкодою у цьому процесу відіграє людський фактор, адже працівники часто демонструють опір трансформаціям через зміну усталених практик [71].

Водночас впровадження європейських стандартів створює умови для зміцнення фінансової стабільності підприємств, оптимізації управлінських процесів та зменшення ризиків. Дотримання міжнародних вимог відкриває ширший доступ до зовнішніх ринків, інвестиційних ресурсів, кредитних інструментів та стратегічного партнерства. Забезпечення прозорості сприяє

зменшенню конфліктів з контролюючими органами й посиленню репутації компанії.

Отже, формування фінансової безпеки бізнесу в умовах європейської інтеграції України становить ключовий елемент стратегічного розвитку бізнес-середовища. Впровадження міжнародних стандартів обліку, посилення антикорупційних практик та приведення регуляторної політики у відповідність до норм ЄС сприяють не лише підвищенню прозорості фінансової діяльності, а й зниженню ймовірності реалізації фінансових зловживань. Успішна реалізація зазначених заходів можлива лише за умови наявності належного інституційного потенціалу, ефективної системи моніторингу та конструктивної взаємодії з наглядовими органами. Формування фінансової безпеки виступає передумовою сталого функціонування підприємств, підвищення їх адаптивності до зовнішніх викликів і зростання конкурентних позицій на глобальному ринку.

3.3 Стратегічні напрями забезпечення фінансової безпеки бізнесу в умовах цифровізації

Нестабільність економіки, зростання фінансових загроз і посилення конкуренції створюють тиск на забезпечення фінансової безпеки бізнесу. Побудова надійної фінансової стратегії є ключовим чинником не лише для стабільного функціонування бізнесу, а й для його здатності своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища. З огляду на це, особливої уваги набуває розробка стратегічних підходів до формування системи фінансової безпеки, спрямовані на досягнення довготривалої стійкості й підвищення конкурентоспроможності.

Розробка ефективної фінансової стратегії потребує застосування комплексного підходу, що включає три основні компоненти (табл. 3.4): оперативне реагування, передбачення та стратегічне відновлення. Миттєве реагування передбачає своєчасну ідентифікацію фінансових загроз, використання антикризових резервів, прийняття оперативних управлінських

рішень. Передбачення зосереджується на побудові ефективної системи внутрішнього контролю, управлінні фінансовими ризиками, фахової підготовки персоналу та їх обізнаності. Відновлення орієнтується на забезпеченні здатності бізнесу до фінансової регенерації, що охоплює оптимізацію витрат, ефективне управління ресурсами та відновлення доступу до фінансових ринків.

Таблиця 3.4

Стратегічні напрями забезпечення фінансової безпеки бізнесу задля мінімізації загроз зовнішнього та внутрішнього середовища

Стратегічний напрям	Механізми мінімізації загроз фінансовій безпеці бізнесу
1	2
Миттєве реагування	<ul style="list-style-type: none"> - оперативне виявлення загроз фінансовій стабільності; - використання антикризових фінансових резервів та швидких управлінських рішень; - оперативне реагування на негативні тенденції розвитку; - застосування цифрових інструментів моніторингу для швидкого виявлення та реагування на загрози.
Передбачення	<ul style="list-style-type: none"> - формування системи внутрішнього фінансового контролю та моніторингу; - оцінка та управління фінансовими ризиками; - підвищення компетентності персоналу.
Відновлення	<ul style="list-style-type: none"> - пошук нових джерел фінансування та оптимізація витрат; - раціональне управління фінансовими, матеріальними та інформаційними ресурсами; - відновлення доступу до ринків капіталу через партнерство з банківськими та небанківськими установами

Джерело: складено автором на основі [71]

Сучасний етап розвитку економіки позначений стрімким впровадженням цифрових технологій, що докорінно змінює бізнес-середовище. В умовах військової агресії Росії та загальної нестабільності на зовнішніх та внутрішніх ринках одним із ключових стратегічних напрямів забезпечення фінансової безпеки бізнесу стає впровадження та розвиток цифрових технологій.

Водночас цифрова трансформація потребує не лише технічної модернізації, а й розвитку людського капіталу. Брак цифрових компетенцій серед працівників обмежує можливості підприємств повноцінно використовувати фінансові інновації.

Цифровізація відкриває широкі можливості для автоматизації фінансових операцій, підвищення ефективності управлінських рішень та аналітики, також відіграє важливу роль у підвищенні стійкості підприємств до кризових явищ, таких як пандемія, війна або економічні шоки. Компанії, які активно використовують сучасні інформаційно-комунікаційні рішення, демонструють кращі показники адаптивності, виживання та зростання. Водночас використання цифрових технологій потребує стратегічного підходу, орієнтованого на специфіку кожного бізнесу, оскільки їх вплив може бути як позитивним, так і негативним у разі недостатньої підготовки чи неправильної інтеграції [72].

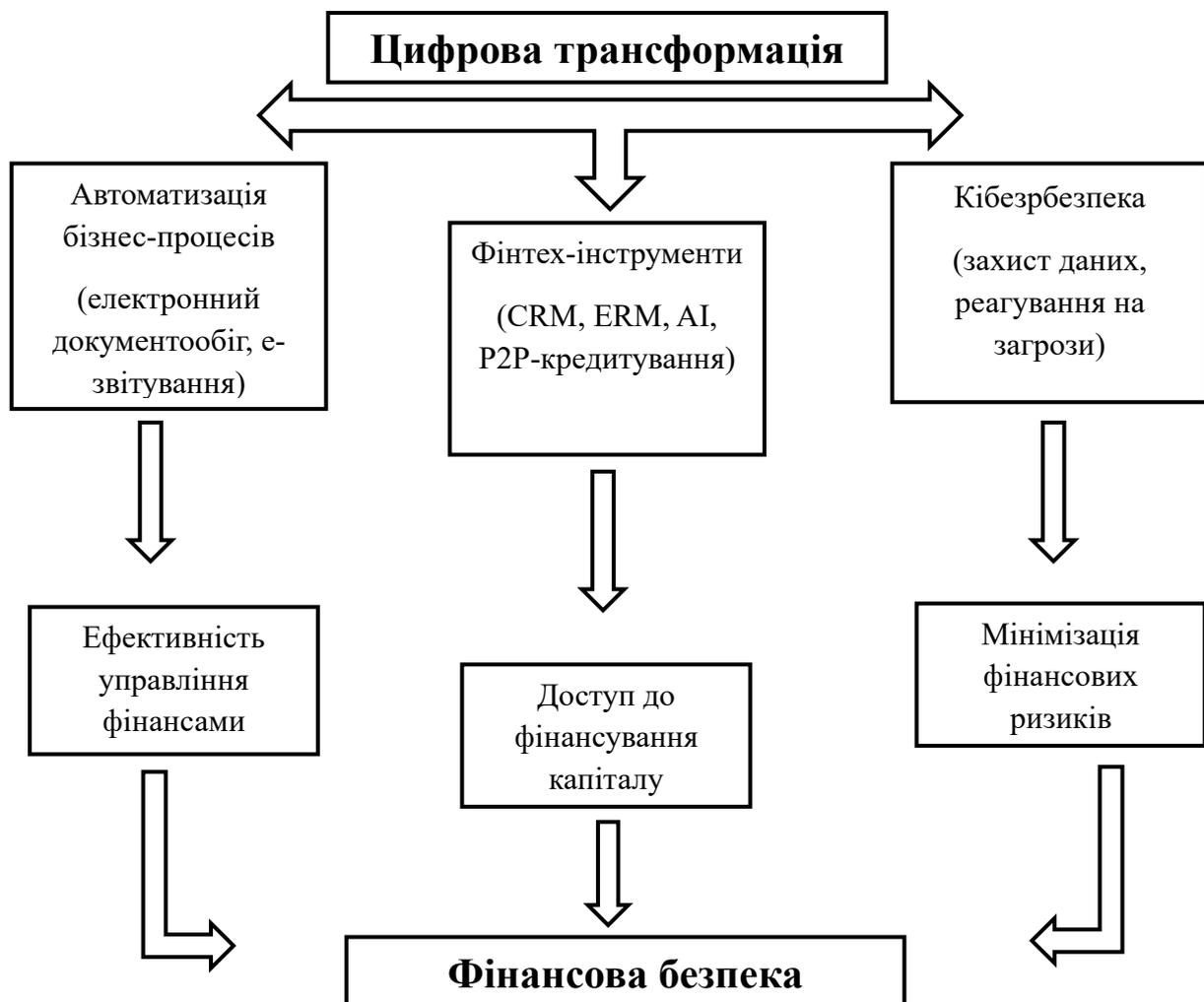

Рис. 3.5. Взаємозв'язок між цифровими інструментами і фінансовою безпекою бізнесу

*Складено автором на основі [73]

Цифрова трансформація бізнесу є результатом взаємодії ключових стейкхолдерів, кожен з яких відіграє важливу роль у зміцненні фінансової безпеки. Держава забезпечує законодавчу базу та підтримує малий та середній бізнес. ІТ-сектор пропонує технологічні рішення та засоби цифрового захисту, бізнес-структури впроваджують ці інструменти у свою діяльність, а інвестори забезпечують необхідний фінансових капітал та стимулюють інновації. Саме координація зусиль між учасниками створює умови для цифрової трансформації, яка сприяє забезпеченню фінансової безпеки бізнесу.

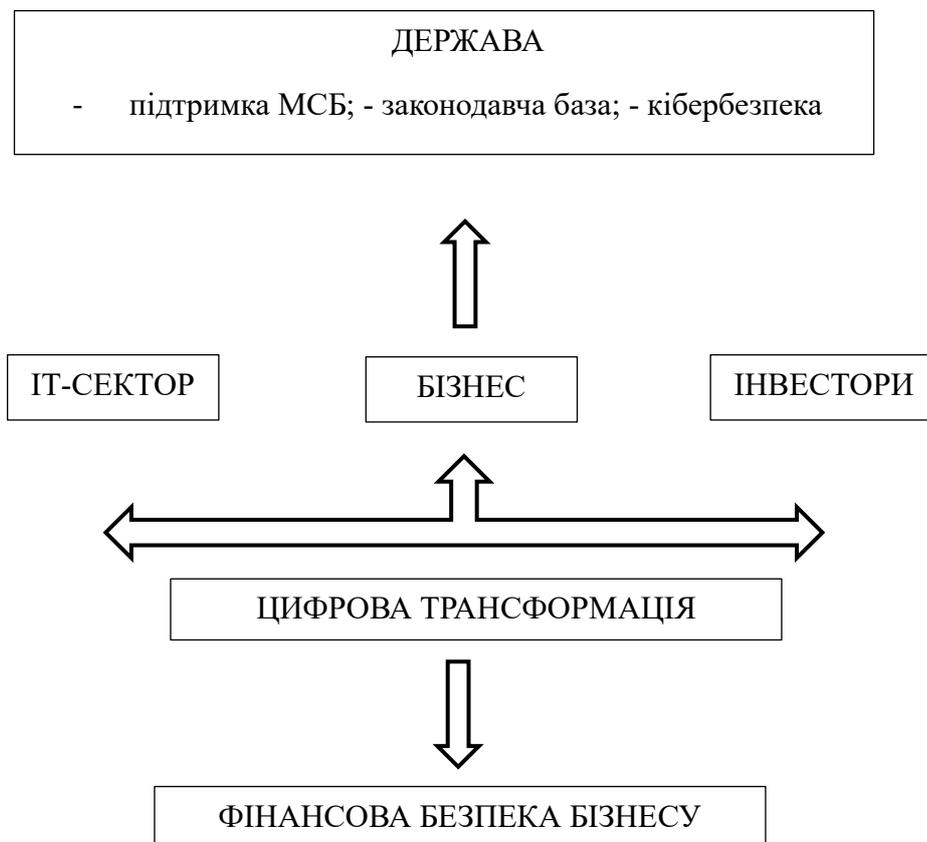

Рис. 3.6. Стейкхолдери цифрової трансформації для фінансової безпеки бізнесу

*Складено автором на основі [75]

Інформаційні технології відіграють вирішальну роль у побудові комплексних систем ідентифікації, моніторингу та мінімізації фінансових загроз. Бізнес активно впроваджують інструменти на основі штучного інтелекту та

машинного навчання, що дозволяє аналізувати великі обсяги даних для прогнозування ризиків та оперативного реагування на них.

На рисунку 3.7 представлено ключові стратегічні напрями забезпечення фінансової безпеки бізнесу. Зокрема, важливе значення має інтеграція фінансових технологій, що сприяє посиленню прозорості фінансових операцій та підвищенню рівня контролю над грошовими потоками. Не менш актуальним є формування цифрової екосистеми управління ризиками, здатної забезпечити раннє виявлення загроз та оперативне реагування на фінансові інциденти в режимі реального часу. Крім того, стратегічним підходом також виступають інвестиції в інфраструктуру кіберзахисту, які поєднують технічні рішення із довгостроковим плануванням фінансової безпеки. Завершальним елементом є розвиток культури фінансової обачності серед персоналу, що формується шляхом підвищення фінансової грамотності та усвідомлення персональної відповідальності за збереження конфіденційної інформації [72].

Рис. 3.7. Ключові стратегічні напрями забезпечення фінансової безпеки бізнесу в умовах цифровізації

*Складено автором на основі [72]

Взаємодія держави, бізнесу та міжнародних партнерів дозволяє об'єднувати зусилля для впровадження цифрових інструментів, розвитку

інфраструктури на зниження вартості фінтех-рішень для малого та середнього бізнесу.

Цифрова трансформація створює нові умови для підвищення фінансової стійкості підприємств, удосконалення фінансових процесів та оптимізації ресурсів. Водночас вона супроводжується появою нових ризиків, які можуть загрожувати фінансовій безпеці бізнесу [73].

Таблиця 3.5

Можливості та загрози цифрової трансформації для фінансової безпеки

Можливості		Загрози	
Автоматизація фінансових операцій	Сприяє зменшенню людського фактору, пришвидшенню розрахунків і зниженню витрат.	Кіберзагрози	Зростає ризик несанкціонованого доступу до фінансових систем.
Покращення фінансового планування та контролю	Цифрові інструменти аналітики дають змогу точніше прогнозувати фінансові показники та виявляти ризики.	Недостатній рівень цифрових компетенцій	Брак знань і навичок у сфері цифрових фінансів у персоналу може призвести до неефективного управління ризиками.
Доступ до альтернативних фінансових послуг	Завдяки фінтех-сервісам розширюється доступ до фінансування (краунфандинг, P2P-кредитування) для малого бізнесу.	Підвищення нерівності доступу	Малий бізнес може не мати рівного доступу до цифрових фінансових ресурсів, що поглиблює їх фінансову уразливість.
Зменшення витрат на фінансове адміністрування	Використання електронного документообігу, автоматизованих звітів, цифрових підписів скорочує витрати на обробку фінансових даних.	Ризик втрати фінансової автономії	Домінування зовнішніх структур у регулювання цифрових фінансових платформ може знижувати автономність у прийнятті фінансових рішень, обмежуючи їх стратегічну гнучкість.

Джерело: складено автором на основі [74]

Актуальні виклики лише посилюють тенденції до автоматизації бізнес-процесів. Згідно з результатами дослідження, проведеного сервісом цифрових рішень для бізнесу «Вчасно», впродовж 24 року спостерігалось активне впровадження цифрових інструментів серед українських компаній [80].

Процес супроводжується активізацією. Цифрових стратегій, орієнтованих на підвищення фінансової прозорості, зменшення витрат та розумне управління грошовими потоками. Особливо помітним є перехід підприємств до використання хмарних бухгалтерських систем, електронного документообігу та цифрових платформ для взаємодії з клієнтами.

Рис. 3.8. Рівень цифровізації бізнесу в Україні за сферами діяльності за 2024 рік згідно з результатами опитувань премії «Вчасно»

*Складено автором на основі [80]

Найбільш цифровізованими виявився бізнес, що працює у сфері інформаційних технологій, а також представники гуртової та роздрібною торгівлі. Значні темпи цифровізації також зафіксовані у сферах сільського господарства, професійної, наукової та технічної діяльності. Також до переліку лідерів входить бізнес, що працює у будівництві, сфері оренди, туризму та інших комерційних послуг.

Цифрова трансформація відкриває для українського бізнесу нові експортні можливості. Використання фінансових технологій та електронної комерції дозволяє підприємцям вийти на міжнародні платформи та скористатись альтернативними формами фінансування, що підвищує фінансову незалежність підприємств від внутрішніх ризиків та розширює їх стратегічний потенціал.

Отже, стратегічне забезпечення фінансової безпеки бізнесу в сучасних умовах потребує комплексного підходу. Цифрова трансформація стала ключовим елементом фінансової безпеки бізнесу, сприяючи автоматизації, ефективності управління та підвищенню прозорості. Одночасно створюючи нові загрози, зокрема кіберризиками та кадрові обмеження.

Третій розділ був присвячений розкриттю практичних аспектів забезпечення фінансової безпеки бізнесу в умовах євроінтеграції. Ефективне функціонування суб'єктів господарювання потребує переходу до цілісної стратегії фінансової безпеки. Стратегія має бути адаптивною, технологічно модернізованою та відповідати викликам.

Забезпечення фінансової безпеки бізнесу повинно спиратися на побудову ефективного механізму виявлення, оцінювання та нейтралізації загроз, в якому важливу роль відіграє антикризове управління, система внутрішнього контролю та фінансовому моніторингу. Особливого значення набуває впровадження європейських стандартів, що створює підґрунтя для підвищення прозорості діяльності підприємств, зміцнення довіри інвесторів.

Бізнес, що впроваджує цифрові інструменти та технології, здатний швидше адаптуватись до умов економічної нестабільності, та бути більш ефективним з управлінням ресурсами та оперативністю у прийнятті рішень. Використання цифрових рішень сприяє автоматизації фінансових процесів, вдосконаленню аналітики та забезпеченню більшої прозорості фінансових потоків.

Отже, у третьому розділі було виявлено, що стратегічне забезпечення фінансової безпеки бізнесу в Україні в умовах євроінтеграції має здійснюватися шляхом синергії напрямів: гармонізації з європейськими фінансовими стандартами та впровадження дієвих антикризових механізмів. Комплексне поєднання цих компонентів дозволяє підвищити стійкість підприємств до зовнішніх загроз і сформувати конкурентоспроможність українського бізнесу на внутрішньому та міжнародному рівнях.

ВИСНОВКИ

У межах кваліфікаційної роботи було досліджено теоретичні аспекти, методичні підходи та практичні інструменти забезпечення фінансової безпеки бізнесу в контексті європейського вектору розвитку України. Аналіз структури, динаміки та факторів впливу на фінансову безпеку дозволяє зробити висновок, що у сучасних умовах вона набуває стратегічного значення для забезпечення сталості, конкурентоспроможності та адаптивності бізнесу до змін зовнішнього середовища.

У першому розділі було обґрунтовано концептуальні засади фінансової безпеки бізнесу, визначено її критично важливе місце в системі економічної стійкості бізнесу.

Розкрито основні поняття, структурні елементи та принципи формування фінансової безпеки. Особлива увага приділена вивченню внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на фінансову безпеку підприємств. Аналіз дозволяє комплексно оцінити вплив різноманітних викликів на фінансову безпеку бізнесу та виділити пріоритетні напрями її зміцнення.

Великого значення набуває розгляд підходів Європейського Союзу до формування ефективної інституційної, нормативної та стратегічної бази для забезпечення фінансової безпеки бізнесу. Проаналізовано ключові європейські політики та програми малого й середнього бізнесу, які спрямовані на забезпечення стабільності, захисту технологічного потенціалу та моніторинг інвестиційних процесів. Вивчення європейського досвіду є важливим для України, адже він демонструє механізми та кращі практики для забезпечення фінансової безпеки бізнесу, які можна адаптувати до національних умов для прискорення інтеграційних процесів.

Вплив макроекономічного середовища є визначальним чинником формування фінансової безпеки бізнесу в Україні. Умови повномасштабної війни, політичної нестабільності, зниження купівельної спроможності населення, руйнування інфраструктури та міграція підприємств у безпечніші регіони значно ускладнили функціонування бізнесу, особливо малого та

середнього. Незважаючи на суттєві втрати, підприємницький сектор демонструє високу адаптивність, стійкість і прагнення до розвитку, позитивною динамікою є розширення діяльності та підтримкою зайнятості. Провідну роль у збереженні економічної активності відіграють саме малий та середній бізнес. Для забезпечення їхньої фінансової безпеки необхідним є посилення державної підтримки, розширення доступу до фінансових інструментів, стимулювання інвестицій та створення стабільного макроекономічного середовища.

В умовах військової агресії та економічної кризи малий та середній бізнес опинився під значним фінансовим тиском, що загрожує його стабільності та сталому розвитку. Даний сектор залишається фундаментом підприємницької діяльності та важливим фактором економічної стабільності країни. Забезпечення фінансової безпеки малого і середнього бізнесу можливе лише за умови комплексної державної підтримки, яка включає податкові пільги, пільгове кредитування, грантові програми та спрощення регуляторного середовища. Координація дій держави, міжнародних партнерів і фінансових установ створює передумови для подолання викликів та стимулювання розвитку бізнесу. Аналіз представників малого та середнього бізнесу підтверджує важливість розширення фінансування через грантові та кредитні програми. Ініціативи, такі як урядова програма «єРобота», є вагомим кроком у напрямку активізації підприємницької діяльності та підтримки створення нових робочих місць.

Державна програма пільгового кредитування забезпечує доступне фінансування для інвестиційних проектів. Ефективність даної програми підтверджується значними обсягами залучених кредитних ресурсів, що сприяють розвитку бізнес-середовища. Одночасно здійснюється підтримка малого та середнього бізнесу через фінансову та інвестиційну допомогу Європейського Союзу, що спрямована на модернізацію та інтеграцію у європейський ринок. Різні програми та двосторонні проекти сприяють забезпеченню роботи бізнесу у складних умовах, стимулюють інновації та розширюють експортні можливості, створюючи умови для економічного зближення з Європейським Союзом.

Упровадження ефективних механізмів управління фінансовими ризиками, адаптація до нормативних вимог ЄС і зміцнення стійкості фінансових потоків дозволяють компаніям не лише зменшити загрози, а й використати нові можливості для зростання та інновацій. Фінансова безпека бізнесу відображає здатність бізнесу забезпечити стабільність грошових потоків, зберегти ліквідність та гарантувати фінансову стійкість у ринковому середовищі. У контексті євроінтеграції це передбачає відповідність європейським стандартам прозорості, контролю ризиків та антикризового управління.

Формування стратегії фінансової безпеки бізнесу в умовах сучасних викликів вимагає інтегрованого підходу, який забезпечує оперативне реагування на загрози, активне управління ризиками та здатність до ефективного фінансового відновлення. Цифрова трансформація відіграє ключову роль цих стратегій, створюючи нові можливості для оптимізації фінансових процесів, підвищення прозорості, аналітики та посилення захисту від загроз. Успішне впровадження цифрових рішень потребує інвестицій не лише у технології, а й у людський капітал, а також ефективної взаємодії бізнесу, держави та партнерів. Ключовим фактором фінансової безпеки бізнесу в умовах євроінтеграції є також адаптація до європейських стандартів і норм, що допомагає зменшувати ризики та відкриває нові можливості для розвитку і залучення інвестицій.

Отже, драйверами фінансової безпеки бізнесу в умовах євроінтеграції виступають: впровадження міжнародних стандартів, цифровізація фінансових процесів, ефективне управління ризиками, державна та міжнародна підтримка, розвиток антикорупційних інструментів та забезпечення прозорості бізнесу. Їх застосування створює умови для стабільного функціонування бізнесу, зміцнення економічної безпеки держави та посилення інтеграції України у європейський економічний простір, що є стратегічною метою країни в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власюк О. С. Забезпечення фінансової безпеки як пріоритет модернізації фінансової політики України. *Наукові праці НДФІ*. 2012. Вип. 3 (60). С. 33–39.
2. Варналій З. Загрози фінансовій безпеці України в умовах гібридної війни. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2019. Вип. 3 (204). С. 6–13.
3. Варналій З. С., Онищенко С. В., Маслій О. А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації та міжнародної конкуренції. *Безпека та конкурентні стратегії розвитку України в глобальній економіці* : монографія / за заг. ред. А. І. Мокія. Запоріжжя-Львів, 2019. С.198 –251.
4. Базиліук Я. Б., Гейко Т.Ю. Організаційні механізми зниження загроз економічній безпеці у зв'язку із запровадженням заходів щодо запобігання поширенню на території України захворювань на COVID-19. *НІСД*, 2020. – 5 с.
5. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні. Методологія оцінки та механізм забезпечення: монографія. К. КНТЕУ, 2008. 338 с
6. Кузенко Т. Б., Прохорова В. В., Сабліна Н. В. Управління фінансовою безпекою на підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2007. № 12 (1). С. 27–29
7. Судакова О. І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства. *Економічний простір*. 2008. № 9. С. 140–148.
8. Єпіфанов А.О., Пластун О.Л., Домбровський В.С Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с
9. Пойда-Носик Н. Н. Сутність фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та її роль в забезпеченні національної економічної безпеки. *Вісник ЖДТУ*. 2011. № 1 (55). С. 340–342

10. Могиліна Л.А. Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2015. 24 с
11. Іванюк Б.М. Формування економічної безпеки бізнесу в Україні : дисертація на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04. Полтава, 2021. 227 с.
12. Лавренко Л. Р., Томаневич Л. М. Фінансова безпека суб'єктів підприємницької діяльності: матеріали міжвузівської наук.-практ. конф. Львів: Ліга-Прес, 2013. С. 222–226
13. Правдюк Н. Л., Мулик Т.О., Мулик Я. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект: монографія. Київ, 2019. 224 с
14. Булатова О. В., Федоров Е.В. Виклики, загрози та ризики формування національної економічної безпеки: глобальний та національний рівень. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*. 2022. Вип. 23. С.52–65.
15. Небава М.І., Міронова Ю.В. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2017. 73 с
16. Яницький А.Л. Фінансова безпека бізнесу під час війни. *Економічні науки. Серія "Регіональна економіка"*. 2025. Т. 1, № 21(83). С. 147–156.
17. Zakharkina, L.; Myroshnychenko, I.; Smolennikov, D.; Pokhylko, S. Efficiency of Innovation Activity Funding as the Driver of the State's National Economic Security. *Montenegrin J. Econ.* 2018, №14, 159–173.
18. Onyshchenko S., Dribna A. Drivers to ensure the financial security of the enterprise. *Економіка і регіон/ Economics and region*. 2021. No. 4(83). P. 75–83.
19. Слободянюк А. С., Сисоєва В.В., Сисоєва І.М. Фінансова безпека діяльності підприємства: загрози, планування та контроль. *Глобалізація наукових знань: міжнародна співпраця та інтеграція галузей наук*, 2024. С. 20-24

20. Маслій О.А. Оцінювання впливу загроз на рівень економічної безпеки національної економіки : дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Полтава, 2016.

21. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». 2022. № 6. Том 1. С. 249-258

22. Бездітко О. Є. Управління фінансовими ризиками підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. № 3. С. 43–49. Кравчук Н. Я., Колісник, О. Я., Мелих, О. Ю. Фінансова безпека, 2010.

23. The European Union advances its Economic security strategy: focus on foreign investment screening. *Gide Loyrette Nouel*. 2024. URL : <https://www.gide.com/en/actualites/the-european-union-advances-its-economicsecurity-strategy-focus-on-foreign-investment>. (дата звернення: 03.06.2025).

24. The European Systemic Risk Board. *About the ESRB*. URL: <https://www.esrb.europa.eu/about/html/index.en.html> (дата звернення: 03.06.2025).

25. European Commission. EU financial regulation. URL: https://commission-europa-eu.translate.google.com/publications/eu-financial-regulation_en?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc (дата звернення: 03.06.2025).

26. European Banking Authority. About us. *Homepage | European Banking Authority*. URL: <https://www.eba.europa.eu/about-us> (дата звернення: 03.06.2025).

27. European Insurance and Occupational Pensions Authority. 2023. About *EIOPA*. URL: https://www.eiopa.europa.eu/about_en (дата звернення: 03.06.2025).

28. Глушко А.Д., Таранець Б.В. Інституційне забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання: досвід ЄС для України. Економіка відновлення міст : зб. матеріалів Міжнар. урбаністич. форуму, 22–23 бер. 2023 р. К. : КНЕУ, 2023. С. 39–42.

29. Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Financial Security Hazards of Ukraine: Identification and Systematization. *Economics and Regions*. 2019. №2 (73). P. 72-80.
30. Андрієнко В. М. Міжнародний досвід формування державної політики у сфері забезпечення фінансової безпеки як складової національної безпеки. *Демократичне врядування*. 2017. Вип. 20
31. Financial Security Committee (Fsc). URL: https://www.dt.mef.gov.it/en/attivita_istituzionali/prevenzione_reati_finanziari/comitato_sicurezza_finanziaria.
32. Hufbauer G.C., Jung E. What's new in economic sanctions?. *European Economic Review*, 2020. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7518878/> (дата звернення: 03.06.2025).
33. Lippert B., Perthes V. Strategic rivalry between the United States and China: Causes, trajectories, and implications for Europe. SWP Research Paper, 2020
34. Кальченко О. М. Методичні підходи до оцінювання фінансової безпеки підприємства. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2015. № 2. С. 244-250.
35. Швець Ю.О. Цикало К. С. Методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки промислових підприємств. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. *Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 25(1). С. 162–168.
36. Ільяшенко С.Н. Складові економічної безпеки підприємства і підходи до їх оцінки. Актуальні проблеми економіки. 2003. №3. С. 12–19.
37. Варналій З. С., Мехед А. М. Теоретико-методичні підходи до оцінки фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. № 32. С. 203–211.

38. Сусіденко В.Т. Методи оцінки фінансової безпеки торговельного підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 14. Частина 3. 2015. С. 82–85
39. Єпіфанова І., Джеджула В., Розводюк О., Шевчук Д. Теоретичні аспекти управління фінансовою безпекою вітчизняних підприємств. *Innovation and Sustainability*. 2023. №1. С. 8–14. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.8.14>
40. Марусяк Н. Л., Бак Н. А. Фінансова безпека підприємства та загрози її втрати в сучасному економічному середовищі. *Економіка та держава*. 2022. №2. С. 109–113.
41. Вудвуд В. В., Батієвська О. В. Фінансова безпека підприємства: сутність, цілі, принципи та шляхи забезпечення. *Підприємництво і торгівля*. 2019. №25. С. 89–93.
42. 2 з 3 МСБ планують розширення бізнесу у 2025 році - European Business Association URL: <https://eba.com.ua/2-z-3-msb-planuyut-rozshyrennya-biznesu-u-2025-rotsi/> (дата звернення: 03.06.2025).
43. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України. К.: Київська школа економіки, 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report (дата звернення: 27.05.2025).
44. Валовий внутрішній продукт України. Мінфін фінансовий портал. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 16.05.2025).
45. Onyshchenko V., Yehorycheva S., Maslii O., Yurkiv N. Impact of Innovation and Digital Technologies on the Financial Security of the State. Lecture Notes in Civil Engineering. 2020. Volume 181. P. 749-759. DOI: https://doi.org/10.1007/978%2D3%2D030%2D85043%2D2_69
46. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.05.2025)
47. Опендатабот. Міграція бізнесу. 2024. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/business-migration-2024> (дата звернення: 05.06.2025).

48. Моргунов О. А. Особливості забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах воєнного стану. Актуальні питання фінансової безпеки : зб. тез доп. Між-нар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 27 берез. 2023 р. Вінниця, 2023. 216 с
49. Ситник Н.С., Шеремета Л.М. Особливості забезпечення фінансової безпеки бізнесу в умовах воєнного стану. *Фінансовий простір*, 2023, №184, 45–52.
50. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text> (дата звернення: 03.06.2025).
51. Пшик Б. І. Особливості забезпечення фінансової безпеки малого підприємництва в умовах воєнного стану в Україні. *Ефективна економіка*, 2023, 12.
52. Грановська, І. В. Сучасний стан розвитку оподаткування малого бізнесу в Україні. *Держава та регіони*. 2021 №3. С. 120.
53. Податковий кодекс України. URL: <http://sfs.gov.ua/nk/> (дата звернення 16.05.2025)
54. Підтримка бізнесу в умовах війни. URL: <https://business.diia.gov.ua/wartime> (дата звернення 16.05.2025)
55. Підприємці отримали понад 10,5 тис. пільгових кредитів на 33,6 млрд грн від початку року за держпрограмою «Доступні кредити 5-7-9%» | Кабінет Міністрів України URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/pidpriyemtsi-otrymaly-ponad-105-tys-pilhovyykh-kredytiv-na-336-mlrd-hrn-vid-pochatku-roku-za-derzhprohramoiu-dostupni-kredyty-5-7-9> (дата звернення 16.05.2025)
56. Березюк-Рибак, І. Інтеграція України в ЄС в умовах повоєнного відновлення економіки країни. Матеріали Міжнар.наук.- практ. конф., Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2024. 453 с.
57. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page8#Text (дата звернення 16.05.2025)

58. EU4Business: відновлення, конкурентоспроможність та інтернаціоналізація МСП. URL: <https://eu4business.org.ua/> (дата звернення: 02.06.2025)

59. В Україні для допомоги бізнесу працюють 15 проєктів ЄС майже на €100 мільйонів. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3834600-v-ukraini-dla-dopomogi-biznesu-pracuut-15-proektiv-es-majze-na-100-miljoniv.html> (дата звернення 16.05.2025)

60. Разом вистоїмо. ЄС посилює підтримку МСП України у відповідь на війну та задля відбудови. EU4Ukraine. URL: <https://eu4ukraine.eu/media-ua/publications-ua/support-for-smes-of-ukraine-ua.html> (дата звернення 16.05.2025)

61. 1 мільйон євро: ЄС і Німеччина нададуть 100 грантів по 10 тисяч євроукраїнським підприємствам. Міністерство економіки України, URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/1-milion-ievro-ies-i-nimechchyna-nadadut-100-hrantiv-po-10-tysiach-ievro-ukrainskym-pidprijemstvam> (дата звернення 16.05.2025)

62. ЄС і Німеччина нададуть українським малим підприємствам 50 кожен до 10 000 євро. Представництво Європейського Союзу в Україні. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/es-i-nimechchyna-nadadut-ukrainskym-malim-pidprijemstvam-50-grantiv-kozen-do-10-000-evro_uk (дата звернення 16.05.2025)

63. Українські компанії зможуть отримати гранти до 25 тисяч євро від EU4Business. Проєкт ЄС Association4U. 03.08.2023. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/ukrayinski-kompaniyi-zmozhut-otrymaty-granty-do-25-tysyach-ievro-vid-eu4business/> (дата звернення 16.05.2025)

64. Фінансова підтримка ЄС України. EU Directorate-General for Communication. URL: <https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity->

[ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-financial-support-ukraine_uk](https://ukraine.eu-assistance-ukraine.eu-financial-support-ukraine_uk) (дата звернення 16.05.2025)

65. Європейський Союз посилює підтримку малого бізнесу України. березень 2025. URL: <https://eu4ukraine.eu/opportunities-ua/calls-for-proposals-ua/eu-launches-a-call-for-proposals.html> (дата звернення 16.05.2025)

66. Liakhovych O. O., Serediuk O. S. Методичні засади забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів малого та середнього підприємництва. *Bulletin National University of Water and Environmental Engineering*. 2021. Т. 1, № 93. С. 103.

67. Орлова О. М., Батюк Р. М. Управління фінансовою безпекою підприємств: виклики воєнного часу. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-170>

68. Гбур З., Палагусинець Р. Особливості фінансової безпеки України в умовах воєнного стану. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2023. № 4. С. 31–40.

69. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: монографія. Київ, Національна академія управління, 2017. 232 с.

70. Другова О.С. Контролінг в антикризовому вартісно-орієнтованому управлінні діяльністю виробничих підприємств: дис. докт. екон. наук : 08.00.04. Одеський національний технологічний університет. Одеса, 2024. 220 с.

71. Transparency International. Індекс сприйняття корупції за 2024 рік. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.transparency.org/> (дата звернення 13.06.2025)

72. Стратегія застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні. Розпорядження КМУ від 24 жовтня 2007 р., № 911-р.(зі змінами) (дата звернення 10.06.2025)

73. Ярема І. І. Впровадження МСФЗ в Україні: проблеми та перспективи. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2023. № 3. С. 21–27.

74. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню

розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2019 № 361-IX : станом на 9 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 13.06.2025)

75. Марія Чубенко. Нові правила боротьби з відмиванням коштів у ЄС: що потрібно знати бізнесу. *Think brave. Останні новини бізнесу України*. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/230349_nov-pravila-borotbi-z-vdmivannyam-koshtv-u-s-shcho-potrbno-znati-bznesu (дата звернення: 13.06.2025).

76. Vudvud V. V., Batiievska O. V. Enterprise financial security: essence, objectives, principles and ways of providing. *Entrepreneurship and trade*. 2019. No. 25. P. 89–93. URL: <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2019-25-12> (date of access: 16.06.2025).

77. Бужимська К.О., Желіховська М.В. Сучасні тенденції та моделі розвитку підприємництва в умовах цифрової економіки. *Підприємництво і торгівля*. 2021. № 28. С. 15–19.

78. Худолій Ю.С. Цифрова трансформація: від можливостей до загроз у економічній безпеці. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., 2024. Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2024. С. 138–141.

79. Худолій Ю.С., Панарін О.В., Регеда Т.С. Інноваційний розвиток підприємства як складова його сталого розвитку. *Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій*: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 15 черв. 2023 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. С. 173–174.

80. Премія «Вчасно. Кращі Єдині» 2025. URL: <https://premiya.vchasno.ua/> (дата звернення: 13.06.2025).

81. Чайкіна, А., Маслій, О., Черв'як, А. Сучасні драйвери підвищення економічної безпеки країни в умовах цифрової трансформації. *Сталий розвиток економіки*, 2024. №2(49), 307-313.

ДОДАТКИ

Система показників оцінки рівня фінансової безпеки підприємства

№	Показник	Розрахунок	Нормативне значення
1	2	3	4
1	Доходність акцій	$\frac{\text{дивіденд на акцію} + \text{ціна продажу акції} - \text{ціна купівлі акції}}{\text{ціна купівлі акції}}$	>1
2	Коефіцієнт придатності основних засобів	$1 - \frac{\text{ф.1(р.1012/р.1011)}}{\text{р.1011}}$	$\geq 0,5$
3	Коефіцієнт покриття	$\frac{\text{ф1(р.1195/р.1695)}}{\text{р.1695}}$	≥ 2
4	Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{\text{ф1(р.1195-р.1100-р.1110-р.1170)}}{\text{р.1696}}$	Від 0,6 до 0,8
5	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{ф1(р.1160+р.1165)}}{\text{р.1695}}$	Від 0,2 до 0,5
6	Коефіцієнт автономії	$\frac{\text{ф1(р.1495/р.1900)}}{\text{р.1900}}$	$\geq 0,5$
7	Коефіцієнт фінансової стійкості	$\frac{\text{Ф1(р.1495+р.1595)}}{\text{р.1900}}$	Від 0,7 до 0,8
8	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{\text{Ф1(р.1195-р.1695)}}{\text{р.1495}}$	>0,5
9	Коефіцієнт обігу дебіторської та кредиторської заборгованості	$\frac{\text{ф1(р.1120+р.1125+...+р.1155)}}{\text{ф1(р.1605+...+р.1650)}}$	≈ 1
10	Коефіцієнт зміни оборотного капіталу	$\frac{\text{ф1(р.1195 к.п. - р.1195 п.п.)}}{\text{р.1195 п.п.}}$	>0
11	Показник балансу зміни валютного курсу	$\frac{\text{ф1(р.1900 к.п. - р.1900 п.п.)}}{\text{р.1900 п.п.}}$	>0
12	Коефіцієнт зміни чистого прибутку (збитку)	$\frac{\text{ф2(р.2350(2355) к.п. - р.2350(2355) п.п.)}}{\text{ф2(р.2350(2355) п.п.)}}$	>0
13	Рентабельність власного капіталу	$\frac{\text{ф2(р.2350(2355))}}{\text{ф1(р.1495 п.п.+р.1495 к.п.)/2}}$	>0,15
14	Рентабельність активів	$\frac{\text{ф2(р.2190(2195))}}{\text{ф1(р.1900 п.п.+р.1900 к.п.)/2}}$	>Індекс інфляції
15	Рентабельність продажів	$\frac{\text{ф2(р.2190(2195))}}{\text{ф2(р.2350(2355))}}$	>0,24

Джерело: складено автором на основі [18]

Таблиця А.2

Кількість діючих підприємства в Україні за групами (великі, середні, малі, мікро) та їх частка у загальній структурі у 2014-2023 роках

Роки	усього	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства		*з них мікропідприємства	
		Одиниць	у % до загальної кількості діючих підприємств	Одиниць	у % до загальної кількості діючих підприємств	Одиниць	у % до загальної кількості діючих підприємств	Одиниць	у % до загальної кількості діючих підприємств
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2014	1932161	497	0,1	16618	4,7	1915046	95,2	1859887	81,8
2015	1974318	423	0,1	15510	4,4	1958385	95,5	1910830	82,8
2016	1865530	383	0,1	15113	4,9	1850034	95,0	1800736	80,8
2017	1805059	399	0,1	15254	4,4	1789406	95,5	1737082	82,2
2018	1839593	446	0,1	16476	4,5	1822671	95,4	1764737	82,3
2019	1941625	518	0,1	18129	4,7	1922978	95,2	1864013	82,3
2020	1973577	512	0,1	17946	4,7	1955119	95,2	1898902	82,4
2021	1956248	610	0,2	17811	4,7	1937827	95,1	1880858	82,2
2022	1732508	494	0,2	15037	5,6	1716977	94,2	1671558	78,7
2023	1913193	512	0,2	14296	4,6	1898385	95,2	1853874	82,8

Джерело: складено автором на основі [42]

Таблиця А.3

Чистий дохід підприємств в Україні за групами та їх частка у загальній структурі у 2014-2023 роках

Роки	Усього			Середні підприємства			Малі підприємства		
	млрд.грн.	підприємства, які одержали прибуток у % до загальної кількості підприємств	підприємства, які одержали збиток у % до загальної кількості підприємств	Середні підприємства	підприємства, які одержали прибуток у % до загальної кількості підприємств	підприємства, які одержали збиток у % до загальної кількості підприємств	млрд.грн.	підприємства, які одержали прибуток у % до загальної кількості підприємств	підприємства, які одержали збиток у % до загальної кількості підприємств
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2014	-590,07	65,5	34,5	-206,22	61,4	38,6	-179,30	65,7	34,3
2015	-373,52	73,3	26,7	-102,77	70,6	29,4	-118,19	73,5	26,5
2016	29,71	73,0	27,0	15,06	75,5	24,5	-32,21	72,8	27,2
2017	168,75	72,4	27,6	70,11	76,1	23,9	-20,97	72,3	27,7
2018	288,31	73,9	26,1	119,66	77,7	22,3	31,87	73,7	26,3
2019	523,78	73,6	26,4	246,95	77,6	22,4	89,45	73,3	26,7
2020	68,05	71,0	29,0	65,95	76,2	23,8	-25,53	70,7	29,3
2021	885,28	72,9	27,1	279,41	78,9	21,1	162,02	72,5	27,5
2022	-276,28	65,8	34,2	-56,36	71,5	28,5	-93,11	65,5	34,5
2023	427,67	70,7	29,3	237,81	75,9	24,1	-12,44	70,4	29,6

*Складено автором на основі [42]

Таблиця А.4

Кількість зайнятих працівників в Україні за типами підприємств з 2014 по 2023 роки

Роки	Усього	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства	
		осіб	у % до загальної кількості зайнятих працівників	осіб	у % до загальної кількості зайнятих працівників	осіб	у % до загальної кількості зайнятих працівників
1	2	3	4	5	6	7	8
2014	6298491	1915094	30,4	2696527	42,8	1686870	26,8
2015	5889701	1708592	29,0	2604673	44,2	1576436	26,8
2016	5801140	1586582	27,4	2622865	45,2	1591693	27,4
2017	5812922	1560900	26,9	2593081	44,6	1658941	28,5
2018	5959474	1574301	26,4	2744176	46,1	1640997	27,5
2019	6407537	1608347	25,1	3052616	47,6	1746574	27,3
2020	6366104	1574647	24,7	3088410	48,5	1703047	26,8
2021	6391660	1648692	25,8	2967783	46,4	1775185	27,8
2022	5382372	1369937	25,4	2582786	48,0	1429649	26,6
2023	5052274	1324063	26,2	2336262	46,2	1391949	27,6

*Складено автором на основі [42]